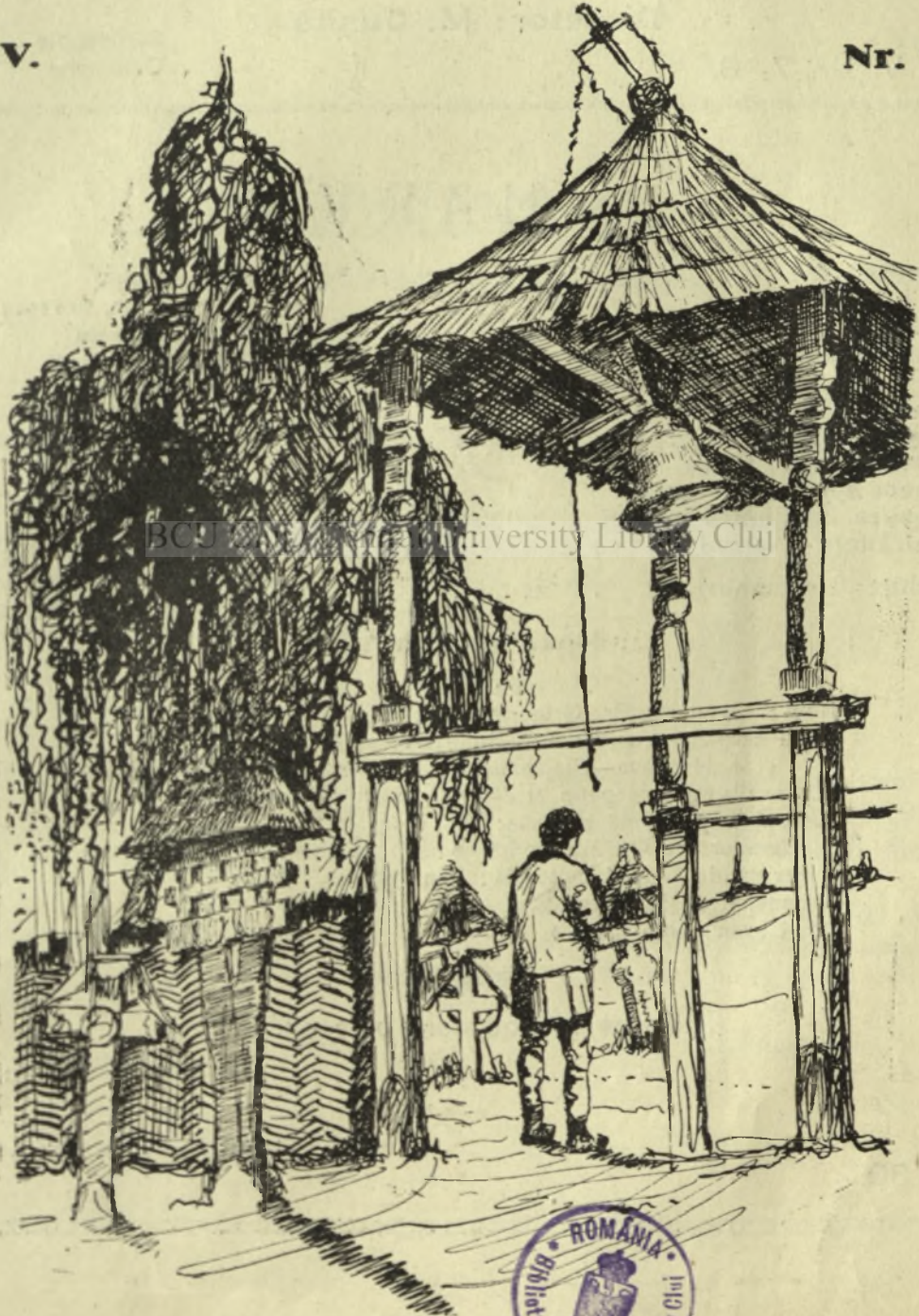

DATINA

ANUL V.

Nr. 7-8.

BCU Babeș-Bolyai University Library Cluj

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director : M. Gușiță

An. V. Nr. 7—8.

Septembrie 1927.
Octombrie

SUMĂRUL:

Ferdinand I.	M. Gușiță
V. Pârvan	Const. D. Ionescu
Pârvan cuvântătorul	Dim. Sandu
Autumnală — versuri	Em. Giurgiuță
Se duc cocorii... se duc — nuvelă	Iulian Predescu
Haiducii de odinioară — versuri	George Boldea
Rugă — versuri	Gherghinescu—Vania
Meditații recreative	Al. Dima
Poem spectral — versuri	Eug. Constant
Despre funcțiunea criticii	Al. Dima
Bătrânețe — versuri	Eug. Constant
Schițe — Desemnuri	G. Simionescu
	C. și I. Nicolau

Mișcarea culturală:

Insemnări ;

Noul Testament: Pr, Grigorie-Galaction

Două cărți despre Români: Studi Rumeni—Roma,

și J. Huskova—Flajshansova: Ruminsti Prosaikove—Praga.

Personalismul energetic al d-lui C. Rădulescu-Motru.

Basarabia, România și Italia: T. Tittoni.

D. Caracostea: Un mare critic român modernist, d-l E. Lovinescu

O revistă de sinteză culturală: Minerva.

Almanahul graficei Române.

Două evenimente literare.

Orice reproducere este oprită

ABONAMENTE:

Lei 200 . . . pe an.

Instituții și autorități: Lei 300

Lei 30.

FERDINAND I.

Regele jertfirilor de sine.

Jn văzduhul simțirii românești va stărui mereu, — simbol de jertfă întru împlinirea de multe ori îndurerată a grelei datorii regești, pildă zăgăzuitoare a pornișilor egoiste, — icoana regelui războiului de întregire a României și de înfăptuire a dreptății țaranului.

Durerea n'a cruțat treptele regescului tron, și îndurările jertfirilor de sine l'au înălțat rege între regi.

Cu socratică liniște a așteptat moartea și peste ochii cu îmbinări de blândețe și stoicism s'a statornicit zăbranicul de negură al veșniciei....

Și cu adâncă smerenie străvechea Curte de Argeș, a primit întru odihnă pe cel ce sortit a fost, să desăvârșească după veacuri de vitregie, grele și năzuitoare începuturi ale Basarabilor.

V. Pârvan

A murit un titan. Bland și modest, simplu și tăcut ca un gând massiv. Sufletul cu elanuri gigante era în contrast uimitor cu mâna de lut a trupului în care sălășluia. De câte ori vedeam alunecând pe coridoarele universității umbra de călugăr benedictin, aveam impresia vie a umanului spiritualizat în gradul suprem. Niciodată mediul comun nu-l încadra armonios. Era o nălucă scăpată din sălile de studiu anachoret, aplecată pe volume groase și peste pietre locale. Acolo îi priia. În lumina largă era o apariție ciudată. Omul, care a fost numai duh, a trecut în lumea duhurilor.

A trecut dincolo și totuși stăruiește printre noi, mai luminos, mai conturat, ca tot ce se așează în linii de perspectivă.

În conștiința cărturarilor dăinuiește personalitatea lui V. Pârvan cu două fețe de Ianus creator: eruditul și artistul.

Învățătorul s'a dăruit din plin în marea epopee de știință care este *Getica*. Din splendide sinteze peste hârburi, unelte și armuri, se încheagă curcubeul luminător în veacuri de besnă opacă. Cu opera aceasta, arheologia românească inițiată de Odobescu și Tocilescu atinge realizări valoroase. Cu studenții crescuți supțir privirile blajine ale profesorului Pârvan, știința românească și-a asigurat cohorte de cercetători.

Plăimaș scormonitor, inspirat, a cercetat în deosebi pământurile Dobrogei unde a desmormântat cetăți cu slovă elenică, marmoră cioplită și scrisă care vorbeau despre rosturile unei civilizații grecești aici la gurile Dunării; de amestecul semințiilor autohtone cu sentinelele romane înaintate, cu mulți negustori greci.

Disciplinat de adevărata și marea știință arheologică, spirit riguros verificator a aserționat metalic și precis numai ceea ce are fundament de adevăr. Critica arheologică—mai bine decât noi simplii lectori pe volume cu mireasmă din vremuri apuse—va rândui pe V. Pârvan printre marii creatori de știință europeană.

Din nopțile cu lecturi îndelungi și zilele închinat pămâș studiului, a adunat în cămărilor sufletului rod greu de gânduri; inima le-a filtrat și literatura noastră retorică s'a îmbogățit cu file prețioase. Pe urmele lui Russo, cu aceiași vigoare de entuziastă vaticinație, a cântat „*Un cântec de jale și un cântec de biruință*” când zodia războiului a scuturat peste sufletele noastre păclă de durere și a semănat țărînile, munții cu crucea răstignirii. Ca și eroii jertfiți pentru patrie s'a crucificat pentru biruirea întunericului. Și vorbele pe cari le așeza în rilm sonor pentru ei, i se pot întoarce astăzi lui.

„*Fertiți cei cari luptă împotriva morții, creând mereu, gânduri și viață, căci fiecare clipă mai mult, trăită în frumuseță, e o întregă eternitate*”.

Frumusețe a creiat în imnul de glorie înălțat soarelui și în *Laus Daedali*. Cald și totuși proporționat ca rapsodia unui aed antic, în proză a încrustat gânduri și i-a dat structură de odă sublimă. A răvășit istoria și i-a dat relief de pe piscuri de cugetare în „*Idei și forme istorice*”.

În sprinten verb cu răsuflu de gând elenic a preamărit viața și el a părăsit viața prea de vreme, ca să se cufunde în sânul Tăcerii, zeul Necunoscut, căci „el e moartea vieții și viața morții”. S'a întors în Eternitatea din care s'a rupt, ca să apară în forme pământești. S'a întors scânteia de adevăr și frumos în izvorul tainic al Creațiunii. A purces pe căile morții care nu nimicește, către Demiurgul veșnic, fărăma de lumină Dumnezeiască.

Și țărâmurile noastre tânjesc după lumina scăpătată și se bucură doar de dăra pe care a lăsat-o în urmă.

Const. D. Ionescu.

Pârvan cuvântătorul.

O singură dată l-am ascultat vorbind. Pe oamenii mari nu-i nevoie să-i cunoști de aproape, căci au arta să-și rostescă întreaga lor ființă într'un gest, într'o vorbă, într'un surâș. A pășit grav, investmântat în negru ca un pastor sever din nord la catedra de unde avea să-și dăruiască gândul unor milenii apuse dureros. Vasile Pârvan flutură o privire ca o chemare deasupra sălii îmbrățișând auditorul într'un zâmbet ce-l puteai socoti bunăvoință sau îngăduitoare ironic. Când ochii-i se ciocniau de fețe tinere ardeau ca un foc lăuntric.

Și Vasile Pârvan începu. Cuvântă despre „*Mistica antică*.”

O clipă privirile-i se cufundară undeva, departe în ireal și glasul porni dând parcă la iveală de acolo, nevăzute cupe ce purtau cuvinte de diamant. Se adânciă în misterul vieții, arătă zădărnicia căutării fericirii, se întorcea în urmă la căile bătute de umanitate întru găsirea dumnezeiescului elixir.

Și'n timp ce gândul rătăciă înfrigorat pe cărăruia veacurilor, simțirea veniă și învăluia totul într'un frumos majestos. Deodată figura Maestrului se nsenină și deschidea pârtii de lumină în noaptea meditațiilor confuze. Apoi bucuria spiritului ce învinsese greutatea, cedă și Vasile Pârvan lăsă să se vadă o iertătoare ironie cu care se biciuia pe sine precum și pe alții.

Rând pe rând întunecată, iluminată, inspirată ca un profet, figura lui trădă un neîntrerupt joc sufletesc de lumini și umbre.

Și apoi Vasile Pârvan încheiă. Frazele ritmate cu sonorități de bronz sau aramă pornite în strălucită cavalcadă către înaltul ceresc se înfrânau ca semeții cai ai unui car roman și înaintau liniștite învăluite într'o taină sfântă.

Cuvântătorul sfârșiă dăruindu-ne o parabolă. Mulțimea se adunase roată în jurul unui om ce văzuse undeva, ceva, dar nu voia să spună nimic. Și toți îl chinuiră să afle ce zărise omul. Zădărnice însă. Și atunci îl uciseră. Mulțimea rămase greu tulburată. O chinuia întrebarea: „*Ce văzuse oare omul?*”

Vasile Pârvan se depărtă apoi, cu privirea iluminată de taină. Ascultătorii se ridicară îngreunați de gând și înfricoșați. Taina se coborise și între ei.

* * *

Când am aflat vestea morții lui Vasile Pârvan, gândul mi s'a întors îndurerat în urmă la parabola de atunci.

Ce va fi ascunzând oare Omul în adâncimea ochiului învăluit în tristețea parabolii?

Dim. Sandu.

Autumnală.

Claudiei M.

Lumină albă peste pomi se varsă
Cântând prin frunze mulcom ca o ploae,
Din vârfuri roși în nimburi se îndoaie
Și 'n vânt prăvale foi de ceară arsă...

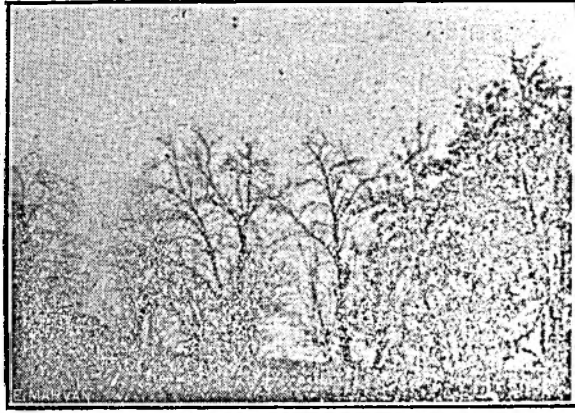
...Din țarini coborînd cu boii 'n juguri
Porumb de aur rîde strâns în care.
Colo câmpenii 'n miriști prind să are
Și fuge vîna brazdei după pluguri...

..Cum fete nu mai sînt la gârla suptă
Și nici în lanuri verzi pe câmp mai mult,
Strivesc buimac un rod de rug... și ascult
Cum soarele din mine se înfruptă...

...Cu vara mi-ai crescut în gând — mlădișă.
Și mâini, cu foamna 'n via de aramă,
De vrei vino și tu cu noi la cramă
Să te 'ncunun cu ramuri verzi de vișă.

Emil Giurgiuca

Se duc cocorii, se duc...

O zi de vară rătăcită 'ntr'un sfârșit de toamnă....

Prin ferestrele deschise larg, s'aud deslușit, dela șatra fierarului din capul satului, ciocanele cari cad fără încetare, pe nicovala care s'a aplecat de lovituri.

Pe linia satului, trec, de cum se face ziua și până se'noptează, cară încărcate cu vârf, din rodul dealurilor și al luncilor din sat.

Un cârd de copii s'au strâns în mijlocul drumului, și au adunat cu sărguință material pentru a înălța „o casă“....

Cioburi de cărămizi, prundiș, piatră, până și var au adus din grozpa din spatele școlii.. Se întrec în vorbă, ca păsările în ciripit.

Pe brâul sobei, câteva mere, culese cu creangă cu tot, au început să se sbârcească, și au umplut casa cu mirosul lor îmbietor.

O saxie cu busuioc a rămas pe marginea ferestrelor, in lumina tristă a soarelui, care se uită sfios în urmă-i, și mirosul firelor lui, mi-aduce aminte de horele din sat, de cântecele vesele ale flăcăilor, de nopțile cu lună, când după spartul horei, cândvă, am simțit și eu pe maldărul de otavă cosită proaspăt, fiorii celei dintâi iubiri, când sub cămașa cu altițe bătea o inimă pe care o trezisem eu, și jucau doi sâni, ca două mere coapte, cari de mult s'or fi uscat, pentru copiii unei mame.

Fire de busuioc, din păr, din sân, dela brâu... fire de busuioc dela horă, din nopțile cu lună și cu otavă cosită proaspăt, fire de busuioc, cari ați rămas sădite în sufletul meu, cum rămâne mirosul de smirnă în pereții și icoanele unei biserici — unde sunteți?....

Floare sfântă, care împodobeai icoanele cu marama de borangic, floare sfântă, cu care un preot bătrân și cuvios stropea apa binecuvântată, pe creștetele pline de năcate, în fereastra în care stai, mirosul tău de iarbă cu flori cosite, îmi mai aduce aminte, că tu ai fost cea dintâi dintre flori, pe care mama a rupt-o din strat și mi-a întins-o....

Și am avut grijă să te sădesc și eu, și ai crescut ca doi ochi de lumină, într'un colț tainic al pământului, care crestează hotarul acestei lumi, — către vecinicie....

...Și am închis ochii, culcat pe lavița cu scoarțe alese și cu miros de sulfină, de fân și de poame pârguite....

I-am închis, și-am strâns pleoapele tare, tare, sfărâmând o întreagă lume de povești între ele, le-am strâns, ca să nu se mai desfacă niciodată par'că....

Dar lumea strivită între gene a început să plângă, și lacrimile au dat năvală și mi-au udat fața, buzele, bărbia, și-au început să picure ca o apă limpede, de munte, pe piept — și atâta lume plângea în mine, că de-ași fi stat pe lavița aceea, cu scoarțe alese și cu miros de sulfină, de fân și de poame pârguite, m'ar fi înecat lacrimile....

Când am deschis ochii, privirile mele s'au pironit pe un portret vechi, cu rama vișinie și cu geamul spart la un colț, cu firul paianjenului țesut la incheeturi.

Doi ochi mă priviră adânc, îmi pătrunseră ca niște suliți subțiri și ascuțite, până în adâncul ființei mele și mi se păru că portretul acela prinse vieață și că se apropie de mine cu pasul încet și cu înfățișarea blândă....

Sării de pe lavița tremurând, și simții în mine sbătându-se ca o pasăre prinsă în laț, două lumi: lumea care mi zâmbea din portretul din perete, și care mă încercuise, cu puterea ei nevăzută, năpădindu-mă cu atâtea aduceri aminte. — Lumea de ieri, cu poveștile mamei, cu primii ani de școală, cu primele creștături făcute pe stâlpii dela poartă, cu cele dintâi ierni, cu cea dintâi zăpadă care-mi sclipește și azi în ochi, cu primul drum la școala secundară dela oraș....

Ah, drumul acela nu-l voi uita niciodată! Șosele mari, late, și prăfuite, sârme de telegraf în dreapta și stânga, pe cari se opreau din sbor rândunele, poduri lungi și înalte, și în sfârșit orașul, orașul cu lumini mari și multe.

Apoi gara, cu forfoteala de lume împestrițată, vagoane înșiruite de-alungul liniei ferate, cât ținea stația și ce să mai spun de mașina de tren, care mi se părea mai grozavă, decât Sfarmă-lemne, Barbă Cot, Miază noapte, și decât alte iscoade, auzite în bașmele copilăriei mele.

Dar șeful de stație, cu chipiul roșu, cu fireturi de aur la guler și cu mustața adusă în sus ca două cârlige, ce bine ne primea, când, sgribuliți de frig, în după vacanțele dela Crăciun, plecam la școală....

Lumea de ieri, cu petrecerile de vacanță, cu cele dintâi ieșiri de sub autoritatea părintească, după cari veneau și muștrările, cu belșug, cu veselie și voie bună...

A venit apoi războiul, și a pus capăt la toate.

Prea frumos strălucise soarele, ca să nu fi asfințit odată.... Și lumea de ieri s'a dus, încet, duios, ca un cântec care moare undeva, pe înserate, în inima unei păduri, ca o apă ce și-a dus cu ea poveștile celor ce au aruncat în undele ei, maldăre de flori și și-au oglindit în ele ochii, ca mura coaptă, sau ca lumina cerului albastru, în îmbrățișerile unei iubiri nespuse de dulci, când inimile se sbat ca două pasări rănite, în sângele lor fierbinte.

Lumea de ieri îmi făcea semn să mă reîntorc pe aceleași cărări, pe cari umblasem până aici — și-am auzit bine când din portretul acela, cu rama vișinie, s'a desprins glasul care cândva a înveselit lumea noastră, glasul grădinilor cu poame, cu salcâmi, cu flori și cu smeură, glasul vieții mele de azi.... Și atunci, cu ochii svântăți de lacrimi, m'am smicit încă odată din locul unde rămăsesem, și-am ieșit în pridvorul cu zorele până sus la strașină, uitându-mă în urmă:

— Vin morții,... Vin, vin morții.... Vin după noi....

Aș fi strigat tare, să mă auză toată lumea, aș fi strigat cu toată puterea mea, ca să nu mai strig niciodată....

Aș fi pironit luminile ochilor mei pe icoana care înfățișa lumea de ieri, care îmi făcea semn, și care prinsese glas, i-aș fi pironit, ca să nu mai văd niciodată....

Aș fi adus flori din grădină, sădite de mâna ei, și i le-aș fi presărat în cale, toate le-aș fi făcut, dacă din creerul meu nu s'ar fi desprins o șuviță de lumină; nu, nu, morții au adormit de mult și lespede de pe ei e grea.

Dumnezeu a zidit lumea și a făcut-o pe ea din lut, și a suflat peste el, ca să-i dea viață.... Și viața i-a lui Dumnezeu, nu a noastră. Că noi o purtăm cum poartă glastra dintre zăbrelele ferestrei busuio-cul sau albăstrelele. Și dacă le-ajunge frigul și bruma, se strâng, se ofilesc și mor....

Și-mi veni în minte cântecul psalmistului: „*Vieața e ca floarea câmpului*“....

Am ieșit în curte, cu capul gol și cu privirile innoptate. Toți vroiau să mă întrebe ce am, ce îmi este, dar nimeni nu avea curaj.

Plecai pe ulița satului: mă chema lumea de azi.

O hărmălaie mare, în deal la primărie....

S'auzea vorbă multă, și se rosteau vorbe tari.

Aflai în drum că un borfaș spărsese de cu noapte cărciuma lui Bidilici, și îl găsiseră jandarmii sub un cap de pod, cu prada într'un sac.

Era un flăcău ca de vreo nouăsprezece ani, nu plecase încă la cătănie. Legat în lanțuri de mâini și de picioare, purta în spinare sacul și toată gloata de copii din Mândreni, se țineau după el, ca după urs.

Mai departe, aflai că l-au prins pe Durnea, vestitul dezertor Durnea, care a fugit din armată, a jefuit și a ucis la drumul mare, în pădurea Mormanului, atâta lume.

E zi de școală, și învățătorul satului coboară dealul, dela via lui, cu școlarii încărcăți cu coșuri de struguri și alte poame. E un om ca de vreo 50 de ani, cu tâmplele încărunțite, tare econom, unii spun că prea sgârcit și strângător.

Cooperativa „Progresul“ are obloanele trase, și vânzarea nu se prea făcuse în acea zi, căci nu ieșia nimic dintr'ansa, fără grija și controlul domnului învățător.

Un preot tânăr, cu barba rasă, cu un smoc doar de fire în vârful-i cu părul tuns băețește, în haine de laic, coboară dintr'o căruță, cu preoteasa, venind dela oraș. Doi copii mici, se pierduseră prin fânul căruții. Obosiți de drum, adormiseră de cum ieșiră pe bariera târgului.

La poarta sfinției sale o femeie bătrână, plângea, ștergându-și lacrimile cu colțul unei marame negre. Se cunoștea că fusese lovită de o mare nenorocire....

— A închis ochii ne grijit, părinte Ilie.

Ne-am tot uitat în calea sfinției tale, și am blestemat drumul la târg, că-i prea departe....

— Da, cine ne-a mai părăsit, depe această lume? Zise, pe jumătate glumind părintele Ilie, către mătușa Maria, care plângea și tremura ca varga.

— Apoi, fecioru Pârului, nepotu-meu, sărut mâna, părinte Ilie...

— Păi dacă și-a dat sufletul, vin acum ori vin mâine, e tot una... Mergi și îngrijești cele trebuitoare cumândului. Și după o mică pauză preotul rosti sentențios: de, mătușă, vrerea Domnului: Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat...

Și mătușa Maria, plecă spre capul satului cu pasul legănat, adusă din spate, de par'că ducea în spinare toate poverile acestei lumi pământești.

Pășea încet, cu fruntea în pământ, cu mâinile aduse la piept și murmura par'că cu buzele ei uscate și învinețite de sărăcie și de suferințe, o rugăciune...

Mătușa Maria a Vornicului Grigorie, vorbea cu Dumnezeu...

Din spre Pădureni, începu să sufle un vânt rece și aspru. Frunzele cădeau, în vârtejuri, veștede și galbene ca fagurii de mniere. Pe deasupra satului, mic și sărăcăcios, norii vineți, s'au lăsat, mai întâi peste dunga pădurii, și se lătesc tot mai mult, cuprinzându-ne în melancolia care se lasă tot mai mult peste noi, tot mai grea, ca să ne supună și să ne îngroape.

Sărăcia satului mi-a mărit și mai mult tristețea. Drumurile desfundate, grădinile cu împrejuririle sparte, curțile pline cu grămezi de gunoi, iar casele mici și neaerisite, toate mă făceau să plec de-abinelea din el, spre altă lume, cu sufletul mai bun, și mai luminos.

Dăduse în spre seară... Cerul se posomorise de tot. Simțeam par'că, durerea Mariei Vornicului Grigorie, la casa căreia ardeau trei luminițe, pe pieptul lui Mitruț și în ograda căreia un câine mare și lătos, nu se mai ogoia...

Un flăcău trecu în goană pe lângă mine, spre primărie...

Il auzii spunând din fugă...

— Să omoriră, domnule, se omoriră...

În deal la primărie, se omoriră...

Încercai să-l opresc, dar îmi fu peste puțință.

O luai și eu într'acolo....

Gură multă, sudueli, și amenințări...

Primarul se ridicase pe prispa primăriei și încercă în zadar să astâmpere mânia și să potolească cearta.

Perceptorul stă în mijlocul mulțimei, ca un câine incolțit. O vacă legată strâns de coarne, și ținută sdravăn de gardașul primăriei, se speriasse de atâta gură, și se smucea, cu capul în pământ, să scape din laț... Lângă ea, și cu mâna pe sfoară, trăgea de altă parte, invalidul Vasile Părcălabu... Cinci copii, cu fața mică și suptă, și cu pânțelele mari, plângeau vaca urmărită de perceptor, cu ochii umezi, și țintiți la ugerul cu lapte...

— Imi furași vaca din bătătură, câine...

Că de eram acasă te îngropam acolo...

— Să-ți plătești datoria...

— Ba să-mi plătești tu banii....

Că de trei ani îmi furi bruma de pensie...

Mi-a luat Dumnezeu mâna, că a avut țara nevoie de brațul meu...

Și când am început din nou războiul, eram fără stânga, dar am cerut voie să merg și eu cu voinicii, că nu m'ar fi întrecut nimeni în aruncatul grenadei....

Și în prima noapte de luptă, o schijă îmi intră în ochiul drept, și-i sparse lumina.

Și de atunci am rămas slăt și de ochi... Trec pe drum, și lumea râde de mine. Imi zice: uite ciungu lui Pârcălabu. Sau: de se întrebă: cine trecu la biserică cu maldărul de luminițe?: Ia, chiorul din capul satului... ă! Vasile Alpărcălabului...

M'a răsplătit țara cu douăzeci de lei pe lună...

Mulți și ăștia pe lângă ce trebuie să plătească atâta slujbași... Mi i-ai oprit, m'ai chemat la muncă și toată vlaşa mea, am adunat-o în brațul mânei drepte — și ți-am cărat cu el lemne să-ți faci casă, și am bătut cu el pământul din casă, cu maiul, de-mi trăsăreau creeri în țeastă, ți-am cărat apă cu el, ca să-ți astâmperi varul, ba odată, m'ai pus să-ți tai lemne, și mi-a sărit securea în picior de-am zăcut o lună, în casă, și n'ai dat pela mine, odată.

— Ia vaca Miduș, și bag-o în obor, nu vezi că invalizii ăștia au înebunit?

— Să-mi dai mâna, și atunci îți dau vaca...

Să-mi dai lumina ochiului, ca să nu ți-i scot pe amândoi...

Du-te în valea Zăbrăuțului, unde vin în fiecare Sâmbătă femeile de plâng pe morții războiului nostru.

Și acolo, pe o muche de deal, după ce am omorit opt nemți, mi-au desprins brațul cu mână cu tot, cu o bucată mare de oțel desprinsă dintr'o ghiulea... Du-te și vezi-o și tu, cum am văzut-o eu căzută pe pământ, îndoită dela cot și cu degetele întinse... Se sbătea ca un animal pe care l'ai înjunghiat... Era în ea o fărâma de vieață, ruptă din vieața mea, care a murit sub ochii mei, sub înfiorarea mea...

Du-te, du-te, dezertorule, că ai fugit din front la Pătârlage, ai venit acasă, ai făcut avere în timp ce noi muream, te-ai pus bine cu stăpânirea și astăzi ești finanțal satului.

Și cu mâna dreaptă înfiptă în gâtul perceptorului, Vasile Pârcălabu, îi vâri capu'n piept, și-l împinse spre prispa primăriei...

— Săriți lume... săriți, că mă omoară nebunu!

Nimeni nu se clintea din loc și nu sufla o vorbă. În ochii tuturor vorbele lui Vasile Pârcălabu prinseseră aprobare și îndemn, și fremătarea ce se simțea între ei, era o ațătare și un semn de răsunare pentru împilările suferite.

— Așa e, așa e, ziseră sătenii, într'un glas: ne-a jupuit dezertoru...
Murgana mugî infundat, iar copiii începură să șcâncească.

— Să te duci acolo la Zăbrăuți și după muchea de deal este o groapă... o groapă mare, mare, cât casa proprietarului. Să scormonești pământul cu mâinile și la două palme adâncime ai să dai peste sute de morți, peste grămezi uriașe de oase... grămezi mari cât dealurile cari se ridică deasupra păpurișului...

Acolo doarme Ionică al Firii, și se odihnește Nicola Vornicel din Fântânele, la o palmă de loc sub un stejar, s'a prăbușit Săcu-eanu din Priboeni — și mai la vale, pe Rareșoaea, a luat-o la fugă Bădică al Ioanii din Stufu, innebunit în toiul luptei...

....Și în groapa aceea ai să găsești mâna mea, brațul meu stâng... N'are să se mai sbată căci s'a uscat de mult osul... Să mi-l aduci întreg, să mi-l lipești de trup să mă faci om întreg, și atunci îți voi plăti și eu birul... Și brațul mai are un semn pe el: o rană închisă de când m'am luptat pe Jii la baionetă cu bavarezii...

Și tu, dezertorule, îmi ceri birul... și-mi ceri darea pe litra de pământ, moștenire dela părinți... curtea și locul de casă. Că la improprietărire, ne-ați înșelat, și igronomul v'a dat numai vouă, și lui și-a oprit o sută de pogoane, în loturi, unde e pământul mai gras, și mai roditor...

Și iar Pârcălabu, cu mâna dreaptă, luă de gât pe perceptor, și-l smuci cu capul în piept, ca un berbec...

- Săriți, lume, săriți că mă omoară slutul...

Lui Miduș, îi căzù din mână sfoara, de care eră legată Murgana, și cu ochii mari, deschiși și iluminați, înfășură cu privirea lor pe Pârcălabu...

Eră primul act de dreptate omenească, pe care-l simțea în toată ființa lui, Miduș, vătășelul satului, el care știa și cunoștea nedreptățile ce apăsau și robeau pe iloți.

— Să te duci pe Siret, și să-mi aduci lumina ochiului meu... Să-l mai simt odată bucurându-se de sclipirea soarelui, și de freământul pământului, când vine primăvara peste câmpii, peste văi și dealuri... Să mai privesc cu el odată prundul din fundul apelor limpezi de izvoare, de unde sorb cerbii obosiți de goană, apa... Să-l mai simt scaldat în lacrima caldă de bucurie, și încins în lacrima ferbinte a durerii...

Să mi-l aduci, ca să pot plânge... Lacrimile suferințelor mele nu le poate plânge un singur ochiu.

În noaptea aceea, aruncasem grenade ca un scos din minți...

Din infierbânțeala luptei, când m'a isbit schija în ochi, am mai aruncat două grenade... apoi am simțit în lăuntru o durere la început ascuțită, apoi surdă și grea, și par'că-mi turnase cineva foc în lumina ochiului, așa mă ardea de tare... Am închis ochiul stâng, să-l încercepe al din dreapta... În dosul tranșeelor, unde mă scosese sanitarii la primul post de ajutor, simții cum din ochi se scurge prelingându-se pe obraz, șuvițe de sânge cald... Câțiva stropi se stăviliră în colțul buzelor, îl încercai cu vârful limbei... erà cald și sărat — crezui că-s lacrimi numai, și-mi ștersei fața cu mâneca mantalei. O dusei la ochi: erà roșie, ca floarea macului. —

Imi răzimai fruntea de brațul stâng, și cum stam așa pe un pat făcut din lemne și frunze, așteptam minunea: un obuz care să mă îngroape de-abinelea, să pot adormi în lumea pe care o visasem de mult, în lumea eroilor mulți, fără urme, cu oasele uscate și albe ca zăpada, îngrămădite unul peste altul. Si în noaptea aceea am plâns pentru prima oară cu lacrimi de sânge...

Dezertorule, să-mi aduci brațul dela Zăbrăuț și lumina ochiului, depe Siret... Atunci îți plătesc birul, și-ți dau pe Murgana, s'o vinzi, să aduni bani pentru stat și pentru slujbașii lui...

Deodată, se făcu liniște, și perceptorul începu să prindă iarăș față; oamenii din popor, puseră capul în pământ, iar alții se strecurară încet, pe lângă primărie, spre casă...

Venise administratorul de plasă. Un domn înalt, bine legat, cu o barbă de călugăr, și cu niște ochi hrăpareți și veșnic înroșiți de patimi.

Schimbă câteva vorbe cu perceptorul și apoi începu să se răs-tească la Părcălabu...

— Te ridici contra statului și autorității... *Cap de rebeliune* și nesupunere legilor țării... Măine te vei prezenta la administrație să-ți inchei acte de dare în judecată... ai ultragiât grav pe perceptor, și ai atacat statul...

Mă apropiai de trăsura administratorului, și întrebai pe tânărul din fundul ei, de unde este noul reprezentant al puterii executive și ce funcțiune a ocupat înainte de a veni la plasa Mândrenilor.

Eu îl văzusem cândvã pe capra unei trăsuri, cu cisme mari în picioare, cu pelerinã de ploaie și cu căciulã înaltã în cap. — Purta ca și acum barbã, și-l chema pare-mi-se Boroș. — Tânărul, un ajutor de judecător, însuflețit și el, de spiritul lucrurilor bune, îmi mărturisii că fusese cu el la o cercetare locală, și că și el a auzit că Boroș nu fusese altceva de cât birjar într'un orașel de provincie, și că mulțumită unor mari stăruințe puse la Centru, ajunsese în noua lui dem

nitare. Dăduse examen de trei ori, la alegeri., Muriseră și câțiva alegători la el în plasă, când le dresa acte de rebeliune..

— De ce nu-mi ia Dumnezeu și ochiul celalt, ca să nu mai văd ce văd și de ce nu-mi turnați blumb fiert în urechi, ca să nu mai aud ce aud... De ce nu-mi ia Dumnezeu și mâna dreaptă ca să nu mai pot duce la gură codru de mălai... Ar mânca-o pusderia mea de copii ca să crească, să muncească așa cum am muncit eu ca să se slujească țara, credincios și fără murmur cum am slujit-o și eu... Domnule dimistat în gura d-tale nu s'au uitat cu ochii aprinși de foame, niciodată, copiii flămânzi, când ai dumicat mălaiul și nu ți s'a oprit niciodată înghițitura în gâttej, la gândul că ai mâncat prisosul copiilor..... Și dela masa mică și săracă de lemn, din jurul vetrei, nu ai plecat niciodată, cu larimile în ochi, când ți-au rămas copiii flămânzi, plângând și urlând a sărăcie... Când aveam pe Murgana în băătăură, ia, o mai bârcuiau de lapte, ai plozi... Dar acuma ori ce s'ar întâmpla, nu vă plătesc birul, că mi-ați furat pensia pe trei ani, câte douăzeci de lei pe lună, și mi-ați dat dreptul de pământ dezertorilor, și igronomului, consiliului agricol, și la toți scriitorii regiunii agricole, și la ușieri, și la frații lor, și la toată lumea care nu avea drept; numai nouă, slușilor, cum ne ziceți voi, la ciungi, la orbi și la șchiopi, nu ne-ați dat...

Să-mi dați pe Murgana...!

Vaca rupea vârful buruienilor din jurul primăriei.. Miduș dispăruse.

— Să nu pui mâna pe vacă, fiindcă e urmărită de perceptor, și te fac una cu pământul...

— Când te-ai atinge de mine, de Părcălabu slutu, pică soarele de acolo de unde l-a așezat Dumnezeu...

El mi-a luat mie un ochi, și ție ți-i ia pe amândoi... Mie mi-a luat un braț, și ție ți le ia pe amândouă...

Și dacă m'ai lovi iau funia din capul Murganei și mă spânzur aici în fața primăriei, să vadă toată lumea că nu pot îndura rușinea pumnilor și a ciomagului d-tale.

Atunci mi se va părea cel puțin, mie, lui Vasile Părcălabu, că mi-am făcut dreptate, și va ieși sufletul, din coșul lui, liniștit, cum iese fumul din cămin, pe o iarnă liniștită, fără vifornite... Și Părcălabu puse mâna pe funie și trase de vacă:

Hai Murgana, acasă, că ne-așteaptă sărăcia în poartă. Hai Murgana, hai, că pe vatră a roit vântul, și-a curățit-o. Hai Murgana, acasă, că covata de făină e goală, și ciobul de legume deșert; hai să-ți sugă copiii ugerul slab și sec. Și Murgana iarăși mugi și copiii iarăși începură să scâncească.

— Domnule administrator, zise perceptorul, să-și plătească întâi birul și apoi ne-om socoti.... Că acum nu pot eu strica formele pe cari le-am încheiat, pentru gustul lui Vasile Pârcălabu.... Avem și noi ordine, și reguli peste cari nu putem trece....

— N'am baaaani, n'am.... Și strigătul lui Pârcălabu, se auzi până în inima satului.

Că i-am adunat zi cu zi, ca să-mi cumpăr braț de lemn, pentru ca tu să vezi braț de om....

Luați-l, luați-l și pe ăsta.... Luați-l și împărțiți-l între voi ca pe hoit....

Și Vasile Pârcălabu își deșurubă brațul de lemn și-l aruncă la picioarele percepturului....

Ia-l și vinde-l ca să plătesc și eu birul.... să fiu în rândul oamenilor cu dările plătite....

Lumea ce mai rămăsese în fața primăriei, încremenise uluită de toate cele petrecute. Țăranii, mișcați adânc, puseră capul în pământ și mâna la ochi....

.....Vasile Pârcălabu, plecă ca o vijelie.... Se duce să-și caute dreptate....

E pe 'nserate. Norii vineți, s'au întins peste tot satul, și lumina au început să prindă vieață. Un vânt rece, vine dinspre Priboae...

În sat, a intrat în goană nebună, o mașină, mare și luxoasă, cu două faruri cari luminează toată linia....

Cineva din mașină, aruncă vorbe grele, unui drumeț necăjit, care nu s'a dat mai repede la o parte, din cale-i.... Conducătorul cheful, a purtat mașina până aproape de marginea șanțului, așa că Vasile Pârcălabu, de teamă, a intrat de-abinelea în canalul șoselei....

Din fugă zări în fundul mașinii, legănându-se pe pernele bogate și moi, pe agronomul care i-a furat pământul,... Scărăsnind din gură, cu mâna făcută pumn, tăie aerul cu câteva gesturi de amenințare....

Pe poteca ce coboară dela primărie un moșneag, trage după el cinci copii ai lui Pârcălabu, spre casă....

Plânsul le e întretăiat de strigătul lor după Murgana și după tata....

O ploaie mărunță a început să cadă peste tot.... Din când în când, un fulger slab, luminează zarea închisă....

Vântul se înăsprește și mai tare....

La cârciumă e petrecere mare — Perceptorul face chef, fiindcă a fost mai tare. În oborul de gloabă o vacă aleargă din colț în colț ca să găsească o hudă....

Un gardian, altul decât Miduș — păzește sever poarta.

În casa slutilui, din capul satului, cinci copii au adormit, flă-

mânzi și cu ochii înlăcrămați.

Visează masa bogată a unor copii fericiți și pe un om necăjit, care mormăie ceva neînțeles, în întunericul nopții, și face pasul mare ca să ajungă în fapțul zilei, la oraș....

Peste dealuri suflă vântul, și țipă cocorii, cari pleacă dela noi, și se duc, se duc... spre altă lume, cu alți oameni și cu alte zări....

Iulian Predescu.

Haiducii de Odinioară.

PRIETENULUI EM. GIURGIUCA.

Haiducii legănați de vânturi și alăptați de căprioare
Acuma nu se mai deșteaptă sub strănutat de nechezare
Cântând cu foc să sece 'n cale izvoarele neliniștite
Pe prund potcoavele să sune s'audă mândrele iubite...

Si 'n codri nu mai sunt palate cuprinse 'n brațele de vițe
Cu geamurile zâmbitoare, ca ochii albelor Domnițe
Privind haiducii, aiurite, ca'n vremurile de 'ntâlnire
Când cina se răcea pe masă și vinul se 'ncălzea 'n potire...

Bătrânii munți albiți de grije și tot mai adumbriți de nori
Trimit din inimă izvoare plângând pe cei mai dragi feciori,
Doar văile mai poartă spuma cămășii albe de haiduci
Mai amintesc odat de dâșii cât ține urma de clăbuci...

George Boldea.

In sat la noi
G. Simionescu.

„Datina”
T-Severin.

Neguri și lumini...

Krieg ist Krieg.

Cei doi soldați germani mă îmbrânciseră în celula strâmplă și zăvorțiseră în urmă-mi ușa, sgârâindu-mi încă auzul, prin ferestruica mică cât palma, cu „*Donnerwetter*“, cu „*Zum Teufel*“ și cu alte injurături pe care nu le înțelegeam, dar le ghiceam din felul cum erau scuiplate.

Căzusem, lipsit de puteri, pe dușumea.

Cătușele îmi strângeau mâinile. Din obraji, din frunte și din nas, urmele loviturilor lăsau încă să șiroiască șuvițe de sânge. Gura, gâtul și pieptul îmi erau jar nepotolit.

Și nimeni nu se îndura să'mi dea un strop de apă. Pe nesimțite mă coprinsese o toropeală...

Pleoapele îmi cădeau peste ochi, grele ca de plumb și cu capul gol de gânduri am rămas, îngrămadit pe dușumeaua nemăturată, -- sdreanță nemernică din care părea că se evaporă viața.

Un scrâșnet de lacăte și de zăvoare, urmat de scârțâitul mânios al ușii și de câteva lovituri date cu piciorul în coaste'mi, m'au trezilit din somnolență.

Picioarele nu mai erau în stare să mă țină și cu trudă încercau să mă ridice în fața celor cari intraseră în celulă.

—*Rechtz-um!* a răcnit la mine herr Steiger, poliștistul, zvârlindu-mi un pum în piept.

—Drepti, ticălosule, mi-a tâlmăcit comanda, d-l Abstender, condețean de-al meu, tâlmăciu acum, pe lângă komandatură. Și ca să înțeleg și mai bine cele tâlmăcite, mi-a șuerat în față o injură neaoș românească întovărășită de câteva palme peste obraji-mi din care încă picurau șuvițe de sânge... Și mâinile-mi erau chinuite în

strânsoarea cătușelor de fier și nu mă puteam apăra.

Herr Steiger, polițistul, a hămăit din nou vorbe aspre, tâioase, fraze ce răsbăteau par'că prin teastă-mi și mi sfreddeau creierul ca niște ascuțituri de cremene și al căror sens, cu puțina nemțească ce o știam, în zadar încercam să-l prind.

—Spune domnul polițist, îmi tâlmăcia Abstender, că faci rău stăruind în a nega fapte pe care le-ai săvârșit. Mărturisește, mai bine... Greșala mărturisită se iartă pe jumătate. Altfel, te-așteaptă glonțul. Ești încă lână și viața-i cel mai de preț dar... De ce s-o perzi printr'o încăpățănare absurdă?

Recunoaște că ai semănat printre sătenii dumitale și iri tendențioase, minciuni și insulte la adresa armatei și națiunii germane și i-ai îndemnat să pună foc la grâne cu scop să flămânziască armata noastră.

— Nu recunosc nimic... De condamnat nu mă puteți condamna fără judecată... De asasinat, când voiți... Felul cum ați început, mă face să aștept orice dela d-voastră și sunt gata oricând.

Abia tâlmăcise Abstender vorbele mele și Herr Steiger ca o fiară înfuriată, — mormăind frânturi de frază, — scuișând printre dinți polop de înjurături, a scos sabia din teacă și a început să mă izbească cu latu-i la înlămpare, în cap, în piept, unde nimerea.

Și aveam mâinile încătușate și nu mă puteam apăra... Au plecat apoi. Au zăvorât ușa și n'a mai răsunat pe gangul lung și întunecos decât cadența pașilor soldaților ce mi păzeau celula.

Pe seară, sentinela mi-a svârșit pe ferestruica din ușe o bucată de pâine neagră și uscală și un bidon cu apă.

— *Brod! Wasser!*

Și curios, soldatul puternicului Kaizer și-a lipit fața pe ferestruica întredeschisă mică cât palma și mă privea cu'n ochiu baljocuritor, dorindu-mi, într'o slăcilură de vocabular germano-român „poftă bună.”

Cura, gâtul și pieptul îmi ardeau, — jar nepotolit, mărit și mai mult la vederea bidonului cu apă pe care nu puteam să-l ridic cu mâinile încătușate.

Să mi fi îndreptat privirile rugătoare spre ochiul ce râdea în pătratul ferestruice? N'ași fi găsit acolo îndurare.

...Și m'a privit multă vreme sentinela, dornică de distracție și într'un târziu, văzând că n'am gândul să mănânc și să beau apă cu mâinile legate, a tras mănios ferestruica.

Printr'o crăpătură a ferestrei din față, oblonită până aproape sus cu scânduri groase, se strecurau șuvițe sfioase de lumină, — dulci ca niște mângâieri de mamă.

Potolită,—zumzet îndepărtat și monoton, pătrundea odată cu firele de raze, și larma orașului, mărită din când în când de marșul rășboinic al muzicii militare ce cânta în parc ori de pașii grei și cadențași ai soldaților. Și într'un târziu,— o fi fost noapte poate, simfonia unei orchestre prinsese să picure duioase și sfielnice note în văzduhul de afară și'n celula strâmtă, plină de paianjeni, de șoareci și de întunec, cu pardoseala nemăturată pe care agoniza un corp omenesc...

...Si iarăși, târziu, când larma orașului murise, în scârțâituri de lacăte și zăvoare, ușa celulei se deschidea din nou.

La lumina unui felinar electric ce gonja prin unghere întunecul celulei și turme de șoareci speriași, am recunoscut pe Herr Steiger și pe Abstender, întovărășiți de doi ofițeri germani: Un colonel cu fața puhavă încadrată de o barbă roșcată, lepoasă și rară cu ochii spălăciți și cu o adâncă tăietură drept în frunte, și un imberb sublocotenent, monoclat, pudrat și parfumat,— duduie de pension cu mijlocul strâns în haină ostășească.

M'au privit, m'au întrebat și iarăși m'au privit.

Milă, dispreț, ură, nu știu ce se revarsă din privirile lor. Frazele însă cădeau aspre, tăioase și domnul Abstender, înclinându-se slugarnic mi le tâlmăcea, încercând să-și îngroașe vocea și s'o facă amenințătoare.

Le-am arătat, desnădăjduit, mâinile încătușate și fața plină de sânge.

Colonelul s'a mulțumit să-și încrunte fruntea și să-și muște nervos mustața.

Dar tânărul sublocotenent, privindu-mă prin monoclu a silabisit rar, ironic și vrăjmaș: — „*Krieg ist Krieg.*“ Și au plecat, zornăindu-și pintenii și săbiile...

În urmă-le, cu scârțâit lugubru, cu șgomot surd de oase rupte s'a zăvorât din nou ușa celulei.

Mi s'a părut că sunt îngropat de viu într'un mormânt... Gura, gâtul și pieptul îmi ardeau,— vâlvătaie neostoită... Și în zadar băjbăiam cu mâinile chinuite în strânsoarea cătușelor de fier, prin întunecul celulei, spre bidonul cu apă. Căzusem din nou istovit pe dușumea.

În capu-mi gol de gânduri, glasul tânărului sublocotenent încrusta, cu fășuri de cremene, încet ironic și vrăjmaș și dureros, o! nespuse de dureros, un singur gând: — „*Krieg ist Krieg.*“

Iar sufletu-mi, descătușat parcă din înlănțuirea corpului ce zăcea, zdreanță nemernică, pe dușumeaua nemăturată și umedă de sânge, pornise rasna peste câmpuri de bătaie, peste șate și orașe nimicite

de furia războiului, peste cimilire scormonite 'n infern de obuze, prin munți cu larmă de tunuri, de puști și de mitraliere și cu morminte proaspete în umbra codrilor de fag...

Pluția ușor, ca un fulg în vânt și 'l îngrozia grozava, imensa tragedie,

Și mi se părea, în noaptea acea groznică și lungă fără de sfârșit că din zeci, din sute de mii și din milioane de piepturi germane rânjia, hoholia în clocot sinistru, sarcastic și amenințător de se cutremurau temelilele pământului, un singur strigăt: „*Krieg ist Krieg.*“

Desvinovățire pentru milioanele de crime înfăptuite, ori sălbatic îndemn la alte mii și mii de crime?

Și în zadar se trudea, în noaptea acea groznică și lungă, lungă fără de sfârșit, biata-mi minte obosită să prindă înțelesul frazei pe care mi-o încrustase, încet, ironic și vrăjmas și dureros, o! nespuse de dureros, glasul sublocotenentului cu mijloc de duduie, în capu-mi gol de gânduri.

Gemea prelung brădetul.

Strecurau zorile raze sfielnice și mângăioase prin crăpătura ferestrei oblonite și glasul unui adânc țânc, striga sfredelitor pe stradă „Lumina“ și „Gazeta Bucureștilor“ cu proaspete „izbânzi germane“, când ușa celulei s'a deschis iarăși cu scârțâit mânios și în pervazu-i s'au oprit Herr Steiger și domnul Abstender.

Din nou un „*rechts-um*“ țipat de Herr Steiger și tâlmăcit de interpret prin lovituri de pumni.

Stăruințe să'mi recunosc vina și asigurări că în acest caz, mă vor judecă în curând și voi fi liberat.

Și la răspunsu-mi negativ au urmat iarăși lovituri, în piept, în spate și'n fața-mi plină de sânge închegat.

Și amarnic mă dureau mâinile încătușate, și nu mă puteam apăra.

La amiaz mi s'au desfăcut cătușele. Imprimaseră dâre roșii și adânci în carnea chinuilă trei zile și două nopți în strânsoarea lor.

Un soldat mi-a întins o gamelă din care se ridicau aburi imbiatori. M'am repezit însă, —setos, la bidonul cu apă și dintr'o sorbitură l'am golit. Am dумicat apoi colțul de pâine uscată, mucegăită și găurită de șoareci în ciorba neagră și vreme de un sfert de ceas n'a răsunat în celula strâmtă și murdară, — sub privirile rânjitoare ale santinelei, decât dумicarea lacomă a fălcilor flămânde...

Au urmat apoi zile și nopți fără număr...

Cerul înourat nu mai lăsa să pătrundă prin crăpătura oblonului șuvițe de raze... Țărăitul monoton și neîntrerupt al stropilor de ploaie în burlanul peretelui de afară, îmi părea glas de înmormântare.

O catirincă aruncă niște disonanțe dintr'o melodie obscenă. Prin pereții subțiri de scânduri se infiltrău din celulele vecine glasuri de oameni necăjiți: Injurături, oftări, gemete și blesteme.

Iar tropăitul soldaților îmi izbea dureros creierul și suflului-mi se sbătea sub călcâiul cismelor prusace ce călcau greu, cadențat, neîntrerupt din zori și până'n seară căldărâmul stradelor.

...Și într'una din șiragul mohorit al acelor zile, ușa celulei a scârțâit din nou. Urmărit de Steiger și de Abstender a intrat înăuntru colonelul cel cu fața puhavă încadrată într'o roșcată, țepoasă și rară barbă și cu cicatricea unei tăieturi în frunte. Venise să'mi ia și el interogatorul:

— Profesia, vârsta, gradul, regimentul și localitățile unde ai luptat în Moldova? Răspundeam calm, încet, gata să primesc orice :

— ... Mărăștii, Câmpurile, Soveja, Munții Vrancei, Mănăstirea Cașin, Oituzul...

— Ce sector ați atacat la Mărăști?

— Poiana Înțarcătoarei...

Și ce-a mai spus apoi, nu-mi amintesc... Le-am uitat de atunci... Ori poate că memoria mea nu le-a înregistrat de loc... Știu că privirile mi se înfipseseră în cicatricea din fruntea ofițerului german... Steiger, Abstender, santinela se evaporaseră într'o distrămare cețoasă. Ușa celulei se prefăcuse într'o enormă stâncă colțurată pe care se rezimase colonelul cel cu barba țepoasă, rară și roșcată. Tăietura din frunte-i se deschidea, se lărgia și se făcea, într'un rânjet roșu, tot mai adâncă și mai hidoasă...

... Și am retrăit, în clipele acelea de înfrigurare, tot entuziasmul, toate nădejdele ce le trăise colțul de țară moldovenească în zilele izbândeii dela Mărăști.

Îmi aduceam aminte:

După luni și luni de pregătire și de încordată așteptare, ni se anunțase ofensiva...

Se lăsase, în dimineața acelei zile de Iulie o liniște adâncă. Liniștea ce apasă peste câmpii clocolite'n soare înainte de furtună. Nici obișnuitele schimburi de foc între patrule; nici lătratul mitralierii ce zi și noapte, din Martie, de când ocupasem poziție în fața Mărăștilor, scuipa din postul înaintat al bădiei Mihai Anghel, foc și moarte și învălmășeală și groază în liniile vrăjmașe...

Ni se anunțase mult așteptata veste... Agenții de legătură o infiltraseră prin labirintul tranșeelor.

„Alături de noi, Bergheanu își transcria într'un carnețel viersu-

rile proaspete izvodite din înșiruirea crucilor ce alcătuiau un al doilea lagăr de viteji în jurul postului de comandă:

„...*Morminte fără nume și fără cruci.. morminte
Ce-ați răsărit în umbra pădurilor de fagi
In țărna voastră sfântă o lacrimă fierbinte
N'a curs, în țărna voastră, din ochii celor dragi“...*

Afară din bordeiu, maiorul împărția ultiile ordine în vederea marei bălăliei și se încerca în zadar să-l convingă pe locotenentul Crăciun să rămână cu compania în rezervă. Dar eu, răzimat de trunchiul unui brad, lăsasem gândurile în voie, să străbată prin linia de foc ce mă despărția de cei dragi... Și ajunseseră departe, în satu-mi ollenesc, îmbrățișau căsuța din fundul grădinei înflorite și pe cei din ea și precedeau mai departe să îmbrățișeze și alți ochi.

...Și dintr'odată a pornit din spre Pralea un glas înfundat de tun... Proiectilul a trecut șuerând pe deasupra postului de comandă și s'a spart, cu glas de trăsnet în liniile vrăjmașe.. Vestitor al furtunii...

Ne-am strecurat pe cărările răbdător săpate în stânci spre companiile noastre...

Soldații își ștergeau cu grije armele ori își controlau efectele din raniță. Grenadierii își urmăreau granatele împărțite din belșug.. Cei mai hătri aruncau din când în când glume ce înseninau,—fugare sclipiri, frunțile îngândurate...

Și-a bubuit iarăși tunul din spre Pralea.. Bateriile de pe Ursoaia au prins să bată și ele... Au început apoi să hohotiască zeci, sute de tunuri, —obuziere ascunse în funduri de vâlcele,— tunuri grele din spre Blidari și Cașin, bombarde din linia tranșeelor. In mai puțin de o jumătate de oră, —munții,— nu mai erau de cât un urlet neîntrerupt... *Gemea prelung brădetul* sub revărsarea torentului de foc.. Fierbea văzduhul... Se cutremura pământul din temelii...

...Și noaptea ce-a urmat acelei zile sbuciumate! O! Noaptea aceea, cu cer incendiat în scăpărări de schije, cu trăsnet de obuze, cu gemăt de codru, cu mii și mii de oameni înfrigurați ce așteptau un semn doar să pornească!

Și năvala noastră peste Înțarcătoarea, peste Câmpuri și Soveja până adânc în inima străvechei Vrance, în strigăte de ura, în clocot de granate, puhoiul inverșunat de ape ieșite din zăgaz.

...Am retrăit, în celula strâmtă și murdară, —mormânt în care agonizam, icoană cu icoană, crâmpeiu cu crâmpeiu zilele izbândeii de-atunci...

Steiger, Abstender, santinela se evaporaseră într'o distrămare ce-
țoasă.. Ușa celulei se prefăcuse într'o enormă stâncă colțurată,—stân-
ca din Poiana Ințarcătoarei,—pe care se rezimase colonelul cel cu
barba țepoasă, roșcată și rară...

Tăietura din frunte-i se deschidea, se lărgia și se făcea, într'un
rânjet roșu, tot mai adânc și mai hidoasă...

Și mi-a părut atunci o rană enormă și hâdă adânc încrustată în
însăși cerbicia poporului german, de-un neam în desnădejde, în ziua
aceea de izbândă, când clocotia văzduhul și greu gemea brădetul...

G. Roiban.

BCU Cluj / Central-University Library Cluj

Aquarelă.

I. Nicolae

Zări de lumină
„DATINA”

Ç. Nicolau

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Către Vizantea
„DATINA”

Ç. Nicolau

„Colierul Domniței“

Rugă.

*Sunt obosit. Ingăduie-mi Domniță,
Să-mi odihnesc de drum în ochii tăi
Privirea mea urzită noaptea 'n văi
Și plânsă 'n zori pe flori de romaniță.*

*În basmul vieții mele risipite,
Tu ești de-acum izvorul fermecat,
Descoperit de fiul de împărat
Pe drumul lung al lungilor ispite.*

*În preajma ta, nebun de bucurie,
Ingăduie-mi răcoarea s'o respir
Și din vrăjitul buzelor potir
Să sorb adânc, un strop de apă vie.*

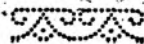
*Tu, sufletul să-mi cauți și frângându-l
În mii de fărîmele de minuni,
Să-l risipești și 'n urmă să-l aduni
Pe un fir de vis și să-l înozi cu gândul.*

*În mândru colier de nestimate,
Domniță, sufletul să-mi-l prefaci,
Să scânteze 'n ochii mei săraci
Izbânda tinereții blestamate.*

*Când, răsărit de soare vor răsfrânge
Fărîmele de suflet, te-oi ruga
Să fi le atârni de gât cu mâna ta...*

Și ochii mei să știi că rîd — de-or plânge.

Gherghinescu-Vania

Meditații recreative

Solitudo, sola beatitudo ?

Mi-a fost totdeauna greu să cred în dictonul latinesc. L-am semănat cu un fel de păianjen, ce moare prins în țesătura propriilor sale fire. Fiindcă *beatitudo* e un elixir ce se caută încă, iar *solitudo* — adesea — un mare paradox uman.

Adânciți înțelesul *singurătății* și veți găsi cu mine totdeauna *mulțimea*. Se crede cineva singur ? Să-mi îngăduie să-i spun că se înșală. Dacă nu în altă tovarășie, se va găsi cel puțin alături de strămoși și amintiri. Și e destul, ca să recunoști că trăești tot în mulțime.

Și totuși singurătatea e o stare sufletească posibilă în anumite momente ale vieții. E înțeleasă atunci naiv ca o depărtare de lumea, ce trăește și alcătuește mediul tău social. *Solitudo* există numai cu această mare corectare.

E însă însoțită de fericire ? Iată ceea ce fiecare știe pentru el și nu mai pentru el. Și-i așa de greu să ieși din tine însuși.

Inclin să cred că fericirea aduce ea singurătatea. Latinii ar fi trebuit să zică: *beatitudo, sola solitudo*.

Dar atunci cine dăruiește fericirea?

O veche și ironică întrebare omenească și... atât.

Liniște ?

Un cuvânt inventat pentru o înfățișare sufletească inexistentă, un termen care ignorează fondul asupra căruia se aplică. Fakirii și filosofii antici, cari predicau liniștea, se dovedesc a fi fost naivi.

Intr'o imagina a unui cunoscut psiholog american, sufletul se frământă ca un curent. Nu e oare contradictorie sau cel puțin patologică starea de liniște ?

Și totuși într'un fel există. Inchipuiți-vă un peisagiu marin pe care luna desemnează o panglică de culoare albă ce se pierde în jocuri nuanțate de penumbră și umbră. Valurile încă se văd undulând și solzii apei se aud lovind țărnișurile.

Dacă se poate vorbi aci de o liniște, apoi numai una la fel și-o poate dărui sufletul.

Sufletul: un histrion.

Fără indoială sufletul e cel mai mare glumeț ce l-am întâlnit vreodată. E un fel de scamator, care poate ori când să schimbe albul în negru, verdele în roșu, apa în vin și cuminenția în nebunie.

Fiindcă sufletul *nu este* niciodată, *ci devine* totdeauna, oferă cele mai deosebite surprize.

Ceeace îl definește mai ales e extrema sa mobilitate, supleța cu care se strecoară prin stări contradictorii.

Un cuprins sufletească e ca și clipa ce se chiamă prezent, care se determină prin trecut și viitor, dar nu trăește prin ea însăși. Nici n'ai cti-chețat-o bine cu un cuvânt și înfățișarea sufletească a și început să se schimbe.

Viața sufletească e o împletitură de fire, ce joacă atât de nervos că nici măcar punctele de intersecție nu pot fi prinse.

Să-și amintească fiecare om câte farse i-a jucat sufletul, năstrușnicul histrion, prin acest obicei șagalnic.

Despre... unitatea sufletească

Și totuși nimeni nu tăgăduiește că există înfățișări sufletești ce se mențin în aceeași albie. Exprimată cu aceasta imagină, unitatea sufletească se împacă foarte bine cu diversitatea stărilor din cuprinsul ei. Fiindcă albia unui râu e mai totdeauna aceeași, pe când undele sunt veșnic schimbătoare.

Dar iață că se ridică aci și problema consecvenții sufletești, a conștientizării drepte, a caracterului moral.

Dorim desigur cu toată lumea linia eroică a drumului ce vizează înalta valoare a moralității.

Numai că voim să notăm aci cât de dureroasă e această tendință a sufletului. Fiindcă îi deformează grația naturală, care nu totdeauna înscamnă imoralitate, și dă un produs inestetic ce chinuie mult sufletul.

Oamenii plătesc scump splendoarea eroismului moral, atât de scump că nici n'o socotiseră umană. De aceea au și dăruit-o cu o șireată generozitate semizeilor și zeilor.

De ce să nu lăsăm câteodată pe oameni să fie umani ?

literatură și viață

Literatura e totdeauna altceva decât viața. Naturaliștii cei mai conștienți s'au înșelat când au pretins că fotografiază viața. Sau dacă mediocrii au reușit s'o facă, s'au depărtat cu siguranță de literatură.

Am citit «Faustul» lui Ivan Turghenieff. Rusul acesta mi-a produs totdeauna o jenă sufletească. Realismul lui e atât de puțin literar că te doare.

Frământarea omenească e prezentată cu prea mare sinceritate. Ai impresia că te afli în fața unui nud inestetic.

Socotesc că scrisul îi impune literaturizarea vieții, adică o mare doză de afectare, deci artificialitate.

Al. Dima,

Poem Spectral

Ce vecin vă spuse, Doamnă,
Că ntr'un amurgit de toamnă
Tras de un cal, mânat de soartă,
S'a oprit la mine'n poartă
Cu alai de spaime noi
Dricul liniștii de-apoi?

Ce gropar—iscoadă beată—
Lăcomind să ia pomneată
Spuse c'a săpat mormântul
Unde vrutu-m'a pământul,
Așzându-mă de veci
Sub morman de neguri reci?

Ce băbușcă, ce momâc
Spuse că de ani tămâc
Oasele-mi încenușite,
Gândurile-mi adormite
Și la crucea mea de lemn
Toarnă'n candeli untdelemn?

Doamnă, totul e-o poveste
Pentru lumile aceste...
Moartea stă demult la pândă
Să mă mistue flămândă;
—Simt răsufletu-i enorm
Și'n sicriu mă fac că dorm....

Masca mortului de ghiață
Noaptea când mi-o pun pe față,
Trec gândacii peste mine
Cu solii de rău și bine...
Ca prin vis eu le zâmbesc,
Nici nu-i chem, nici nu-i gonesc.

Când sub razele de lună
Nostalgiile s'adună,
Oasele-mi la loc se 'nceagă
Gândurile iar se leagă,—
Salt capacul binișor
Și afară mă strecor...

Doamnă, n'am murit... Vecinul
In pocal v'a stors veninul—
Iar momâia și groparul
Pentr'un ban își duc amarul...
Doamnă, iată-mă sunt viu
Stau sub sălcii, nu'n sicriu!

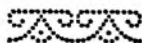
Trup aevea de femee
Imi năzare pe alee,...
Cântec alb de rugăciune
Prinde'n aer să se'nstrune...
Singur și uitat ascult
Plânsul vremii dedemult.

Doamnă, noaptea'n cimitire
Cad troene de-amintire...
Nins de lună, dus de soartă,
Dricul gândului te portă
Cu aripi de liliaci
Pe 'nălbitele poteci...

Masca mortului de ghiață
Doamnă, iar mi-o pun pe față
Cobea dragostelor vine
La ureche să-mi suspine...
Salt capacul binișor
Și'n sicriu iar mă strecor.

Simt răsufletul enorm
Și'n mormânt mă fac că dorm.

Eugen Constant.

Frânturi de gând.

Despre funcțiunea criticii.

Rolul criticii literare a fost pus din nou în discuție. E o veche problemă, pe care artiștii o rezolvă, de mult, elegant arătând pur și simplu că meseria de critic e inutilă.

† Soluția astfel dată e cel puțin pățimașă și foarte naivă. Nu-ți convin judecățile criticului; de îndată îl condamnă la moarte. Dimpotrivă, te măgulesc opiniile sale, îi oțeri osanale. Așa au fost totdeauna creatorii: groasnic de egocentri.

Dar, cum observam mai sus, menirea criticii a devenit iarăși o problemă actuală. S'au răsist asupra ei trei nume de gânditori apreciați: d-nii *D. I. Suchianu*, *T. Vianu* în „Viața Românească” din Mai 1927 și d-l *M. Ralea* în „Adevărul literar” din 4 Septembrie c.

D-l *D. I. Suchianu* se ocupă de chestiune în articolul „Simplul consumator de frumusețe”. În rezumat, părerea d-sale este: criticul explică frumosul, „face anatomia și fiziologia aceluia raport organic de simbol la lucrul simbolizat”, „își povestește și își explică plăcerea”. Frumosul se impune dela sine „prin definiție”, „talentul autorului criticat e postulatul fundamental”.

Dacă în privința rolului explicativ al criticului n'avem nimic de obiectat, nu putem subscrie însă ideea frumosului ca valoare ce se impune dela sine. Fiindcă atunci opera „frumoasă” s'ar descoperi singură; spontan, îndată ce ia contact cu contemplatorul. Ceeace istoria literară nu confirmă decât rar. „Frumusețea” unei opere e rezultatul unei reflecții la cari iau parte mai multe generații chiar. Apoi dacă frumosul s'ar impune dela sine, ar urmă ca unanimitatea criticilor să-l recunoască pe dată, ceeace iarăși istoria criticii nu confirmă. Alături de admiratorii operelor mari, au existat totdeauna detractori cu vază.

Dacă deci e adevărat că frumosul nu poate fi recunoscut în acelaș moment istoric de toți criticii, dacă e nevoie câteodată de concursul chiar a mai multor generații, urmează că opera de artă frumoasă nu e tocmai un produs ce se impune dela sine ca o forță naturală. „Frumosul” operei trebuie mai întâiu *descoperit*. Spontan, putem avea cel mult o „intuiție” a Frumosului, care să ne dea o indicație ce și cere verificarea prin explicare. De altfel numai explicând frumosul, îl descoperi pe deplin. Cu alte cuvinte, rolul criticii e explicativ și simultan descoperitor.

Dar despre explicarea frumosului ne dă juste observații d-l *Tudor Vianu* în studiul „Emoție și creație artistică”.

Criticul e un contemplator cu o îndoită menire. El trebuie să refacă din momentele particulare ale operei intuiția totală, ce a prezidat creația mai întâiu și apoi stăpân pe această intuiție inițială a artistului să încerce o reflecție constând în compararea acelei intuiții generale cu realizarea ei materială. Cu alte cuvinte, să descoperim intenția creatorului și după ea să măsurăm realizarea. „Frumosul” e atunci adaptarea materiei la concepție. Ceeace înseamnă implicit că „frumosul” trebuie *descoperit* după acest criteriu. Opera criticului e deci, după d-l *T. Vianu*, o găsire a intuiției inițiale a artistului și o cercetare a tehnicii sale.

Din această judicioasă remarcă lipsește însă explicarea totală de natură psihologică și sociologică a operei. Venim însă la cea de-a treia opinie asupra menirii criticii.

Intr'un stil familiar, d-l M. Ralea se ocupă în „Adevărul literar„ despre critica literară. D=sa socotește că „*orice operă cuprinde, mai mult ori mai puțin, o intenție centrală și o mulțime de senzuri inconștiente, de virtualități nepotențate, dar gata de realizare, poartă cu ea, înăbușite ori exprimate numai pe jumătate, atâtea senzuri cari vin din subconștientul artistului, nepricizate și pentru el. O operă e totdeauna mult mai bogată decât crede sau vrea creatorul ei*“. Funcțiunea criticii se definește astfel, așa dar, după d-l M. Ralea: „*Criticul e un creator de puncte de vedere noi în raport cu o operă*“.

Concepția această e însă pe deoparte insuficientă, iar pe pe altă parte prea generoasă. Insuficientă pentru că ignorează descoperirea și deci explicarea operii frumoase, prea generoasă pentru că posibilitatea de a crea puncte de vedere noi, e deschisă pentru orice operă și nu numai pentru operele frumoase. Și criticului în cerem să ne arate și dacă vrea, să ne îmbogățească „frumosul“, dar nu uritul.

Cele trei opinii expuse mai sus se pot rectifica și unifica cu adăugarea elementelor arătate de noi, într-o formulă care vede în critică *posibilitatea de a descoperi, deci explică psihologic, tehnic și sociologic, opera frumoasă și numai în mod suplimentar a-i crește capacitatea cu puncte de vedere noi.*

Al. Dima.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bătrânețe

*Iarna după datină
Sufletul mi-l clatină
Bate'n ușa și'n ferești...
Greeruș, de ce=amuțești?*

*Focu'n sobă dудue
Crivățul il sudue
Capul greu pe coate=l razm...
Moșneguș, mai spune=un basm!*

*Gândul ce sta'n scorbură
Iată=l că se'nvolbură;
Moțan mic, de ce nu torci
Vremurile să le 'ntorci?*

*Cine=a tras zăvoarele
Și=a 'ncuiat odoarele?...
Inimă, care=ai iubit,
Nu te lași de pustnicit?*

*Amintirea birue
Clipele se 'nșiruc...
Copilișă cu noroc,
Tinde=mi fir de busuioc!*

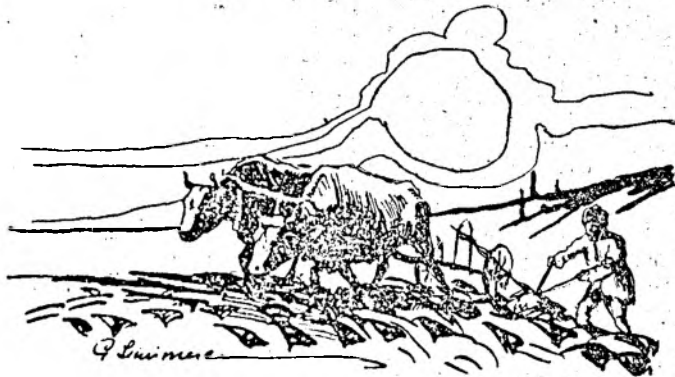
*Lumânarea fumegă
Dorul vieții spumegă...
Unde putrezește=acum
Zâmbetul cerșit in drum?*

*Iarna mi se dăruce
Sufletul mi-l năruce...
Bate 'n ușa și 'n ferești
Focule, de ce scâncești?*

*Somnul poartă vrăjile
Și alungă străjile...
Dorul stă cu ochi deschiși
Moșneguș, când adormiși?...*

Eugen Constant.

I N S E M N Ă R I

Noul Testament în traducerea

părintelui : Grigorie-Galaction.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O pioasă îmbucurare ne-a dăruit mult așteptata apariție a Noului Testament într-o adevărată limbă românească. Nume rău stă asupra ortodoxiei noastre că folosiam rele traduceri, adesea streine, care sluceau limba, ba stâlceau și adevărul. Doar în dulapurile vreunei biblioteci, de mai puteam întâlni Biblia lui Șerban care ne îmbuna inima cu frumos sfătosul, dar greoiul ei grai de cronicari.

Fapta părintelui Grigorie era de multă vreme o nevoe, care, mai ales azi, ajunsese greu stăruitoare, fiindcă se pare că suntem la o ciudată răspântie a istoriei omenești. S'au prins a se hărțui atâtea puteri — nu spre a intra într-o nouă credință, ca de multe ori în trecut — ci, spre a intra în necredință. Ca nici odată se dorește, se luptă, se frământă pentru a ieși din religie și spre a intra... *nicăeri*.

Ce trebuie să facem? Inzecită dărzenie! Să ne păstrăm cu tărie, cu strășnicie, cu încăpățănare, vechea noastră credință, vechile noastre porniri sufletești pe cărările virtuților creștine, vechile noastre bune îndrumătoare dașini.

Oare nu întâpluim prin aceasta o zăgăzuire a desăvârșirii sufletului nostru, a progresului, a mai binelui?... Nu! Ne-o spun asta: Patima adevărului, ura necinstei, dragostea de aproapele, iubirea și trudnica năzuință către mai binele neamului nostru... câteva porniri înalte ale firii omenești, ce n'au nici o legătură cu interesele și nevoile existenței noastre individuale.

Iată de ce truda părintelui Grigorie datorcă să fie investmântată de toți drept credinșii neștri, în mare și smerită sărbătoare; fiindcă din înșiruirea slovei Sfintei Scripturi în matca unei limbi populare și ușor bătrânești, s'a ivit unul din cei mai puternici străjeri ai ortodoxiei noastre, și așteptăm plini de dorință să vedem deschisă din plin, cărarea anunțată de Institutul Biblic al bisericii ortodoxe Române.

M. Gușită,

Două Cărți despre Români :

STUDI RUMENI, Roma 1927.

J. HUSKOVA — FLAJSHANSOVA, RUMUNSTI PROSAIKOVÉ, Praha, 1927,

Încă două jerbii de lumină proiectate din spre Apus peste rosturile noastre etnice și mai ales culturale: două cărți cari prind în fasciolele lor de lumină aspecte din specificul nostru național și literar, ne sunt trimise din Italia și Cehoslovacia și sunt înjghebate ca să dumirească pe streini asupra scrisului și limbii românești. Dacă a fost o vreme când cu drept ne plângeam de lipsa informațiilor în mijlocul popoarelor occidentale cu privire la țara noastră, astăzi trebuie să avem satisfacția că nenumărați prieteni ne cunosc și vor să ne prezinte conaționalilor lor. Prin ferestrele ce se deschid, mai mult cu osârdia altora decât a noastră, pare că se pune capăt legendei străvechi când confuziunile erau așa de frecvente, când Bucureștii se confundau cu Sofia, în cel mai bun caz, dacă nu ni se oferia o așezare geografică pe țărmuri asiatice. Sunt mulți streini cari cunoscându-ne și având pentru ceea ce s'a realizat la noi o considerație deosebită, au ieșit din rezerva consacrată până bine de curând și și-au luat sarcina de a lămuri cercurile intelectuale din țara lor cu privire la noi. Ghița în diferențismului s'a topit și priviri de călduroasă, dar obiectivă înțelegere se îndreaptă către neamul românesc.

De aceea ne oprim acum cu toată atențiunea la două cărți apărute recent, una la Roma și alta la Praga.

Cea dintâi „*Studi rumeni*” este un supliment semestrial al revistei de studii sud-est europene „*L'Europa Orientale*” despre care am amintit și altădată când a inserat în paginile sale articole despre Români. Supt direcția profesorului de la Universitatea din Bologna, Carlo Tagliavini, un ales filozof român și bun cunoscător al literaturii și limbii noastre, s'a înfiripat primul volum de studii românești. Culegerea se prezintă cu un material riguros critic și se datorește unor personalități impuse demult în lumea științifică; astfel cităm, pe lângă directorul periodicului, d-l C. Tagliavini, numele d-lor M. Bartoli, R. Ortiz, A. Marcu. Revista se încheie cu o revistă a revistelor competent alcătuită. Subliniem trei articole însemnate: Individualitatea limbii române de M. Bartoli, Evul mediu românesc de R. Ortiz, V. Alecsandri și Italia de A. Marcu. Deosebit de interesant găsim studiul d-lui A. Marcu. După contribuția de istorie literară pe care ne-a dat-o d-l Ch. Drouhet în „*V. Alecsandri și poezii francezi*”, studiul d-lui A. Marcu vine să întregască cercetările pentru cunoașterea poetului, în altă direcție. Dacă Alecsandri și-a făcut cultura literară în Franța și a aflat modele literare în literatura franceză, a iubit în aceeași măsură Italia și poporul italian. Reflexe în acest sens sunt nenumărate în opera poetului. I-a plăcut să-și făurască o origină italiană și ori de câte ori îl copleșea dorul de ducă, se îndrepta spre țărmurile înflorite ale Italiei. Această orientare în viața omului cu inspirații și legături italice, o urmărește tânărul învățat român în studiul său. Pornind de la personalitatea poetului și fixându-i locul între ceilalți scriitori ai sec. 19, într-o serie de 19 capitole d-l A. Marcu se ocupă pe larg de V. Alecsandri. Fiindcă cercetările d-sale, în afară de serviciul de propagandă, îndeplinesc un rost de minunată informație pentru investigațiile de istorie literară la noi, și fiindcă volumul editat în străinătate nu poate sta ușor la îndemâna oricui, credem că slujim interesul celor avizați să studieze aceste chestiuni, dacă indicăm titlurile capitolelor: Cap. 1. Personalitatea poetului; 2. Presupusa sa origine venețiană. 3. Trebuința aproape fiziologică pentru Alecsandri de a trăi în țări cu climă mediteranee. 4. Marca sa pasiune pentru călătorii. 5. Prima călătorie în Italia (1839) 6. Buchetiera din Florența.

rența. 7. Cu C. Negri, în Moldova. 8. Cu iubita la Veneția. 9. Cu Elena Negri și cu N. Bălcescu în Sicilia, 10. Poetul în 1843 și călătoria în Spania. 11. Intermezzo politic. 12. Ambasadorul cauzei românești în Occident. 13. Pe câmpiile de luptă, în Lombardia (1859). 14. O a doua misiune la Torino. 15. De la biruința „Gintei latine” către ultimii ani. 16. V. Alecsandri și Mazzini?, 17. V. Alecsandri și curentul filologic italianizator. 18. V. Alecsandri, limba și literatura italiană, 19. Concluziuni.

Studiul erudit al d-lui Marcu este un excelent mijloc pentru determinarea personalității poetului din punct de vedere istoric literar; cum celedalte două citate mai sus aduc lumini pe terenul limbii sau al raporturilor și istoriei politice și culturale.

În prefață, d-l C. Tagliavini făgăduiește că va continua acest prim volum, asigurându-și colaborarea unui ales număr de personalități cunoscute: H. Baric, I. Băianu, Th. Capidan, N. Carșan, O. Densușianu, N. Drăganu, A. Farinelli, N. Iorga, W. Meyer-Lübke, L. Morariu, S. Pușcariu, L. Spitzer, ș. a.

Nu putem decât să fim cu deosebire măguliți de perspectivele ce se deschid și să aștăm zelosului organizator al secției românești dela Institutul Europei Orientale care e d-l Tagliavini; teată recunoștința pentru serviciile aduse cauzei noastre în străinătate și cercetătorilor români cari vor avea un nou izvor de informație la îndemână.

* *

Rumunsti prosaikove, cartea d-rei J. Huskova-Flajshansova, care ne-a făcut cinstica s-o numărăm printre colaboratorii *Datinei* are rostul exclusiv de a populariza printre cititorii cehoslovaci chestiunile de istorie literară românească și de a înfățișa, în a doua parte a volumului, o antologie din scriitorii noștri de seamă, D-ra J. Huskova-Flajshansova, după cât știm, și-a completat studiile de romanistică și l. română la București, trimisă de marele filoromân Iarnik. A urmat cursurile profesorului O. Densușianu și după ce ne-a cunoscut, nu ne-a uitat. Formată de școala răposatului Iarnik este o continuatoare de activitate în aceeași direcție. Pe lângă activitatea de catedră pe care o desfășoară la Universitatea din Bratislava, d-sa a găsit că este nevoie și de o alta pe calea tiparului, spre a desăvârși întreprinderea de cunoaștere a literaturii românești printre conaționalii săi. Lucrarea are două părți: cea dintâi este o schițare a literaturii române dela începuturile sale până la generația actuală, iar cea de a doua este consacrată paginilor alese din scriitorii noștri fruntași: N. Iorga, M. Kogălniceanu, A. Russo, V. Alecsandri, Ion Gițica, N. Bălcescu, Titu Maiorescu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, E. Ciârleanu și O. Densușianu.

Regretăm că necunoscând limba cehă n'am putut decât să răsfoim volumul, fără să-l citim. Dar, din rezumatul în limba franceză pe care l-a pus la sfârșitul cărții, ne putem da seama de temeinica pregătire a autoarei și de juste informații, caracterizări pe cari le cuprind filele lucrării. Încă odată avem prilejul să constatăm că ne-am despărțat de vremea părerilor total false sau parțial cronate cari se strecurau frecvent din lipsă de suficientă cunoaștere, în cărțile streinilor despre noi. Se pare că un spirit critic, strict verificator, prezidează asemenea cercetări și nu mai poate fi vorba doar de amabile aserțiuni născute din curtenie și menite să aducă mai mult rău decât bine. Scrișă în spirit disciplinat de norme științifice lucrarea d-rei Huskova-Flajshansova răspân-dește lumină curată și binefăcătoare pentru noi. Prețuind-o cum se cuvine, ne dăm seama că va fi un crainic al sufletului românesc care va, grăi poporului ceho-slovac, fără diitrambe, măsurat și adevărat despre ceea ce am creat în literatură și astfel se va făuri o nouă verigă de legătură între neamul locuitor în cadrilaterul Boemiei și acel dintre Carpați și Dunăre. atât de apropiate prin interesele politice.

Const. D. Ioneseu.

Personalismul energetic al d-lui C. Rădulescu-Motru.

Ne-am obișnuit să vedem în d-l C. Rădulescu-Motru personalitatea-model a universitarului român. Într'adevăr dacă profesorul universitar este chemat nu numai să împărtășe cunoștințe în jurul său, ci să crieze promovând știința prin folosirea pe deo- parte a ultimilor ei rezultate, iar pe de altă parte prin integrarea ei în felul general de a gândi al nației lui, atunci profesorul C. Rădulescu-Motru realizează cu prisosință această me- nire. O muncă filosofică susținută an de an, cu pătrundere, persistență, adâncime, soliditate, prudență, obiectivitate, a făcut din profesorul de psihologie al universității din Bucu- rești o valoare către care finerimea trebuie să graviteze neapărat.

Ultima lucrare a d-lui C. Rădulescu-Motru „*Personalismul energetic*”, din care revista noastră a publicat fragmente, încrustează o dată însemnată în cuprinsul ac- tivității profesorului. Ideile ce se găseau semănate ca niște filoane în „*Problemele psiho- logiei*” (1898), în „*Știința și energie*” (1902), în „*Puterea sufletească*” (1907-08), în „*Elemente de metafizică*” (1912), în „*Cursul de psihologie*” (1924) se întâlnesc, se sistematizează, se sintetizează în concepția generală a personalismului energetic limpe- zind și unificând gânduri incolțite de acum treizeci de ani. Urmând linia mare a filo- sofiei europene moderne, care prețuiește în mod deosebit persoana omenească, d-l C. R. Motru realizează unitatea dintre persoană și natură prin încadrarea primei între e- nergiile naturale. În această soluție monistă, pătrund și scânteierile specificului nostru național care a văzut totdeauna strânsa legătură dintre om și natură. În felul acesta, o concepție de culoare europeană se colorează cu date ale structurii naționale făcând din d-l C. R. Motru primul filosof român în înțelesul de creator în spiritul românesc.

Cultura și filosofia românească ilustrată în prima fază prin geniul asimilator al lui Titu Maiorescu intră astfel curajos în epoca de creație sintetică prin d-l C. Ră- dulescu-Motru. De altfel fenomenul se produce concomitent cu alte semne ce vădese noua direcțiune a culturii românești.

De înfățișare general teoretică, lucrarea d-lui C. R. Motru are totuși punctul de plecare și de ajungere în realitatea socială românească. Nemulțumindu-se numai cu teoretizări abstracte, profesorul încearcă să predice o transformare a energiilor românești latente în activități organizate în spirit european.

Aceste câteva rânduri au fost menite să schițeze numai importanța lucrării d-lui C. R. Motru.

Făgăduim într'un număr viitor un articol mai amplu, în care vom expune ideile personalismului energetic.

Al. Dima.

Basarabia, România și Italia de T. Tiffoni

Nuova Antologia — Apr. 1927

Dacă noi servim slab cauza românească, informând puțin străinătatea asupra istoriei și așezării noastre geografice, avem norocul să găsim în prietenii din Occident călduroși susținători. Uneori știm să-i răsplătim cu ingrafitudine, iar adesea le ignorăm bunul lor sprijin. Ziarele și revistele noastre — de regulă — nici măcar nu mențio- nează ceace se face de alții pentru noi.

În această publicație am subliniat asemenea gesturi ori de câte ori le-am întâlnit. Și de data aceasta, ne oprim în marginea articolului d-lui T. Tiffoni, publicat în re- vișta italiană bine cunoscută *Nuova Antologia*.

Cu căldura dragostei ce ne poartă și cu bogatele cunoștințe de istorie sau de taine diplomatice, d-l T. Tittoni, o figură-distinsă în politica europeană, pledează pentru drepturile românești asupra Basarabiei. După ce explică împrejurările în cari ni s'a smuls provincia de peste Prut la 1812, trece să arate cea de a doua nelegiuire săvârșită de Ruși la 1878, în Congresul din Berlin, când și Italiei i s'a făcut nedreptate.

De aici înainte, paginile d-sale cari urmăresc evenimentele petrecute până la data ratificării de către Italia a stăpânirii românești asupra Basarabiei, devin mai importante pentru noi, fiindcă pun în lumină unele lucruri necunoscute.

D-l T. Tittoni ne este vechiu prieten. Când se discuta și se pregătea de către Aliaji intrarea noastră în război, d=sa ne=a sprijinit. Ni se pare de un deosebit interes relațiunea pe care ne=0 dă cu privire la pregătirile ce se făceau și conversațiile diplomatice cari se urmau pentru asigurarea izbânzii în cazul intrării României în război.

Notațiile d-sale lămuresc istoria acelor timpuri.

D=sa scrie :

„M'am ocupat intens de astfel de chestiuni.

„În primăvara anului 1916 Brătianu a trimis la Paris în misiune secretă pe Colonelul Rudcanu. El s'a dus să vadă înaintea tuturor pe Briand pe care l=am găsit în cele mai bune dispoziții. Apoi a venit la mine. Mi=a spus că Brătianu amintindu=și statornicia mea prietenie pentru România, conta mult pe sprijinul meu. I l=am făgăduit și l=am ajutat în opera sa cu cea mai mare dragoste și râvnă. Briand plin de bunăvoință, s'a străduit să netezească toate greutățile. S'a înțeles cu Joffre să=i fie dat Generalului Sarrail, comandantul forțelor aliate de la Salonic, ordinul de a începe o mare ofensivă împotriva Bulgarilor ceva mai înainte de intrarea României în război; a obținut dela Rusia promisiunea de a trimite un contingent rusesc în Dobrogea și s'a înțeles cu Anglia pentru expedierea continuă în portul Arhangelsk de arme și munițiuni de al căror transport Rusia trebuia să se îngrijească. Din nefericire armele și munițiile nu au ajuns în România decât într'o măsură neindestulătoare, contingentul rus trimis în Dobrogea a fost absolut nesatisfăcător și Generalul Sarrail, prins de atacul bulgar, a rămas în defensivă cu toate ordinele lui Joffre și îndemnurile lui Briand“.

Cu aceeași claritate și competență expune evenimentele cari se succed, pentru publicul românesc în parte cunoscute, ignorate însă de mulți din Apus. Ținând seama de autoritatea d-lui Tittoni și de locul unde publică articolul, în fruntea faimoasei reviste *Nuova Antologia*, putem să apreciem marele serviciu pe care îl face cauzei românești în străinătate.

Const. D. Ionescu.

**D. Caracostea: Un mare critic român modernist,
domnul Eugeniu Lovinescu ¹⁾**

Publicul românesc poate fi încă ușor indus în eroare în ceea ce privește valoarea oamenilor ce activează în contemporanitate. Pe lângă cunoscutele condițiuni speciale românești, elemente ce falsifică în genere orice justă opinie colectivă se găsesc totdeauna. Când un scriitor își răspândește de pildă lucrările în diferite periodice fără a le colecta în volum, când nu lasă deci posibilitatea unei valorificări de totalitate, cele câteva scăpări pot înfiripă opinii superlativ clogioase.

Când dinpotrivă scriitorul activează febril, când scrierile sale se succedă vertigiu

1) Edit. „Cartea Românească”. București

nos, impresia unei opere serioase se statornicește ușor. În cazul din urmă se găsește Eug. Lovinescu. Nu avem un critic literar mai fecund și în ultimul timp un ideolog mai precipitat ca d=sa. Volumele se succed cu exactitate în fiecare an într'un număr respectabil. Și opinia publică înclină spre o valorificare în plus a criticului. Cu atât mai mult lucrul se întâmplă cu cât dantelăria stilistică a d-lui Lovinescu nu e displăcută.

Adevărul e însă cu totul altul. Un cetitor atent și din nefericire psihologia vremii nu înlesnește cititul — poate ușor descoperi la d-l Lovinescu contraziceri, non-sensuri, neexactități practicate cu un aer savant admirabil. Conceput pe un plan personal ca răspuns la opiniile d-lui Lovinescu despre d=sa, broșura d-lui D. Caracostea cuprinde câteva denunțări juste, fapte cari pun în lumină exactă calitățile criticului discutat cităm numai două ordine din aceste fapte măturii.

Se cunoaște atmosfera, pe care D-l Lovinescu o înfiripă în jurul modernismului d-sale. D-l Caracostea arată cum atunci când lupta pentru integrarea noastră în mișcarea modernistă europeană se începea de către „Viața nouă”, d-l Lovinescu — actualul trâmbițas modernist — a făcut sau a dușmănit mișcarea astfel că astăzi apare în ciuda rol al avocatului care apără o cauză câștigată de mult.

À două serie de fapte arată cum d-l Eug. Lovinescu se autorevizuește constant. D-l Caracostea se referă la opiniile criticului despre I. Brătescu-Voinești, Ciala Cialac și M. Eminescu, arătând cum părerile merg până la a se contrazice.

Socotim opera d-lui D. Caracostea, deși foarte personală ca punct de plecare, utilă pentru un început de justă valorificarea acelor ce ocupă pe nedrept centrul vieții noastre intelectuale. O activitate polemică pe bază de idei pentru decapitarea celor necheamași spre purificarea culturii noastre se impune. Și lucrul trebuie început cu cei mari adică eu acei cari au înșelat mai mult opinia colectivă românească.

Al. Dima

○ revistă de știință culturală: „Minerva”.

Hotărât: apar și trăesc numai organismele, pe cari mediul le cere imperios. Ființele de prisos sunt eliminate mai curând sau mai târziu. Faptul se petrece sub aceeași lege și în domeniul cultural.

Temperatura morală a vremii și a sufletului românesc cere o revistă de sinteză. Materialul adunat dela străini s'a grămădit în cantități considerabile și o privire și analiză critică a lui se impune. Triajul trebuie făcut, sinteza încercată cu posibilitățile, ce s'au dovedit destul de agere, ale spiritului românesc.

Organismul, care răspunde acestei nevoi se cheamă „Minerva”, ultimul dar făcut de cetatea Iașilor, care și dispută întâietatea culturală cu Bucureștii.

Colaboratorii primului număr chezuiesc seriozitatea studiilor revistei. D-nii; P. Andrei, I. Petrovici, M. Ralea, Octav Botez, Tudor Vianu, Tr. Brăilcanu sunt ceretători și cugetători consumați.

Cu „Minerva” o atmosferă de perspective largi tinde să se infiripe în cultura nouă românească.

Dimitrie Gecariu

Almanahul graficel române pe 1927.

Scrisul românesc - Craiova.

E al patrulea sol pe care „Grafica română” îl trimite pentru victoria tiparului estetic românesc. Răsfoești, cu plăcere odihnitoare pentru ochi, paginile încrustate cu literă îmbietoare, îngrijită și elegantă. E o operă de artă, de atenție delicată pentru cenzorul român, condamnat să vadă afătea edituri pe care ochiul le respinge cu desgust ori cât le-ar dori mintea și inima.

Și trebuiește menționată totdeauna execuția desăvârșită ca exactitate și fineță a clișeeilor, din cari cităm mai ales cele ce însoțesc articolul d-lui *Virgil Drăghiceanu* «Cele mai vechi inscripții românești».

Ca și altădată, ofensiva «Graficci române» ne bucură și ne dă încrederea unei vremi mai bune pentru estetica tiparului românesc.

Dimitrie Gerariu.

In marginea a două evenimente literare.

„Viața Românească” se poate numi norocoasă, fiindcă în paginile anului curent a găzduit două nuvele de mare valoare: *Somnul de Cezar Petrescu* și *Ancheta de Damian Stănoiu*. În orice literatură, nu numai într'a noastră care este tânără, evenimentele de proporția acestora nu se repetă în fiecare lună. De aceea e de datoria criticarului să se oprească în marginea lor și să atragă atenția cercurilor mai largi, cu un ceas mai de vreme, asupra frumuseților ce conțin.

După precurgerea amândouora, lectorul are indiciul marelui artist: Sufletul îi este prins în mrejele unui vâl care i-a transformat realitatea, este purtat în atmosfera creată de artist, pe fondul căreia se mișcă eroii. Ceva din cocleală atitudinii pesimiste în fața vieții a picurat în spiritul cititorului. E vecinătatea de arome tari cari s'au volatilizat și predispun la meditație. Vicașa este filtrată prin prisma cu lumini colorate a artistului și răsfrângerea conține deci o viziune cu totul nouă.

Amândouă, în șiragul câtorva momente epice, cristalizează, vicașa cu adâncimile ei. Ca într'o despicătură care se cascadează fulgerător zărești funduri nebănuite: *Somnul* prezentându-le într'o modalitate tragică, cu deghizări învecinate de ireal, *Ancheta* cu răsul plin, dar supt încreșturile măștii ascunzând acidul caustic supra concentrat. Este o diferență doar formală. Reducând termenii de expresiune exterioară, se ajunge la substratul ideologic, care este același: linia urită a existenței umane.

D-l Cezar Petrescu, dramatic, ajunge la încheeri fatale cari nimicesc firul; celălalt râde, fiindcă este convins că așa sunt oamenii. D-l Cezar Petrescu este interesant fiindcă ne apare altul decât până acum, e scriitorul care de abia își desfoia promițător resursele în acest sens cu „*Omul din vis*” și anume pagini din „*Intunecare*”. Surpriza ne este rezervată întreaga din partea d-lui Damian Stănoiu. Apariția atât de completă și matură a d-sale în câmpul literaturii este aproape unică. Vigoarea realismului a supărat pe câțiva și i-au obiectat că s'au acățat de scăderile bisericii, când putea să găsească alte fețe. Pe noi, de data aceasta, ne interesează puterea sa de realizări literare. Și dacă constatăm succesul, o subliniem cu toată atenția de care trebuie să se bucure. Și într'adevăr, scriitorul Damian Stănoiu se relevă ca pictor realist de seamă, precum d-l Cezar Petrescu știe să înfățișeze crize psihice și cu același talent să zugrăvească vicașa în curgere supt cele mai brutale aspecte. *Somnul* rămâne o problemă îndrăznească în haosul imens al tărâmurilor sufletești, iar *Ancheta* simbolul anchetelor de la noi și poate și de aiurea.

Damian Stănoiu, prin natura subiectelor sale, luate din lumea ecclesiastică este continuatorul lui G. Galaction; prin umor se leagă de D. D. Pătrășcanu, din „*Ti-moteiu Mucenicul*”. D-l Cezar Petrescu străbate drum nou. Intuiția sa artistică se strecoară în lumea politică, care își va găsi într'nsul scriitorul ei. Puțini scriitori cunosc cu atâta exactitate mediul urban în care se pun la cale problema actualității politice și și nici unul ca d=sa nu ne-a înfățișat mai veridic protipendada sau clasa cârmuitoare a secolului nostru. Frământarea înfigurată din aceste cercuri, precum și punerea unor probleme de ordin psihologic sunt ultimile îndrumări ale literaturii d=sale.

Pe mafea actualității, apariția scriitorului Damian Stănoiu și desvălirea unor noi resurse creatoare la Cezar Petrescu se pot considera evenimente. În orice caz nucleu românească este la o răscruce cu drumuri minunate.

Const. D. Ionescu.

Cum ne cunosc și cum ne fac cunoscuți streinii.

Cunoscuta revistă franceză din Paris „*L'illustration*”, care mai ales pentru fotografiile și reproducerile artistice ce cuprinde, pătrunde aproape în toată lumea, publică în no. special depe Octomvrie c. o descriere a unei excursiuni în orient: *Străbaterca Europei în automobil — Constantinopol-Paris — de P. Gentizon*.

Descrierea e însoțită ca de obicei de numeroase fotografii. Nu cu puțină mirare am citit sub una din ele: *Les défilés des Portes de Fer—Hongrie*.

Se vede că excursioniștii ajungând în defileul Dunării dintre Orșova și Verșiorova, au fost atât de încantați de măreția pozițiilor, în cât n'au putut secoti că Dumnezeu a putut așeza așa frumuseți decât în „civilizata” Ungarie. De altfel în cuprinsul descrierii, Budapesta e socotită ca ultimul oraș civilizată rămas azi la porțile orientului. Deci, înainte de război, când stăpânirea ungurească se întindea până la Verșiorova, cel din urmă oraș civilizată rămas la *porțile orientului* avea cinstea să fie Orșova.

Părăsind apoi distinșii excursioniști, *Porțile de Fier din Ungaria*, au străbătut toată România și n'au mai găsit nimic de reținut de cât o prăpădită mahala bulgărească din Turtucaia...

Nu avem nimic de zis asupra cunoștințelor geografice ale excursioniștilor, ne surprinde însă că redacția unei asemenea reviste, lasă să vadă lumina tiparului așa lipsuri de cunoștințe.

Radu Motrișor.

Primate la redacție:

CĂRȚI

Sextil Pușcariu	Daco-Romania an IV partea II	Cluj 1927
Iosif Găbrea	Școala creiatoare	Casa Șc. București
E. Lovinescu	Tacit Imp. Tiberiu	„Sămănătorul“ Arad
Ion Biberi	Antisemismul	Conștiința Naț. Buc.
Ion Munteanu	Povestea unei stele	„Lumea și Țara“ Cluj, 1927
Gr. Florescu	Ephemeris Daco romană	Roma
Dimitrie I. Goga	Școala Ardeleană în Mold. și Munt.	Diecezana — Arad
Radu Gyr	Plânge strâmbă lemne. — poezii	Dd. „Flamura“ — Craiova
Leca Morariu	Dela noi — povești Bucovinene	Suceava 1927
Leca Morariu	Decameronele strămoșilor noștri	Cultura Națională
—	Almanahul Graficei Române	Craiova 1927

REVISTE, ZIARE.

<i>Transilvania</i> : Sibiu.	<i>Floarea Soarelui</i> : București.
<i>Arhivele Ollentel</i> : Craiova.	<i>Glasul Ardealului</i> : Cluj.
<i>Societatea de mâine</i> : Cluj	<i>Dumineca Poporului</i> : București.
<i>Grașca Română</i> : Craiova.	<i>Flamura</i> : Craiova.
<i>Revista gen. a învățământ.</i> : București.	<i>Gândirea</i> : București.
<i>Ideia Europeană</i> : București.	<i>Natura</i> : București.
<i>L'Europa orientale</i> : Roma-Italia.	<i>Ramuri</i> : Craiova.
<i>Libertatea</i> : Orăștie.	<i>Cultura poporului</i> : București.
<i>Viața literară</i> : București.	<i>Someșul</i> : Dej.
<i>Gândul nostru</i> : Iași.	<i>Căminul</i> : Focșani.
<i>Orpheus</i> : București.	<i>Tarnava</i> : Diciosânmartin
<i>Clipa</i> : București.	<i>Foaia Diecezană</i> : Caransebeș.
<i>Convorbiri literare</i> : București.	<i>Renașterea</i> : Cluj.
<i>Făt frumos</i> : Suceava.	<i>Școala Bănăjeană</i> : Caransebeș
<i>Cosinziana</i> : Cluj.	<i>Tribuna Nouă</i> : Arad
<i>Banatul</i> : Timișoara.	<i>Tribuna</i> : T.-Severin.
<i>Universul literar</i> : București.	<i>Propilce literare</i> : București.
<i>Graiul Românesc</i> : București.	<i>Sinteza</i> : București.
<i>Răsăritul</i> : București.	<i>Mărgăritare Basarabene</i> : Chișinău
<i>Realitatea</i> : Cluj.	

Redacția și Administrația: Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Ești Datină, stăpâna noastră bună,
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrățești cu gloria străbună
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt.”

G. V.

TURNU-SEVERIN